

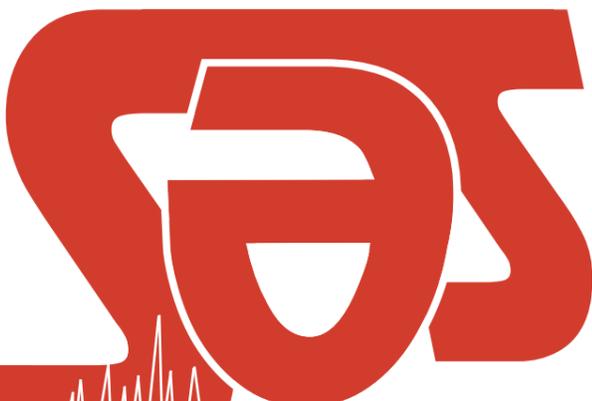

"SƏS" qəzeti mənim üçün ən əziz qəzetdir

№ 170 (7095)

"Əsrin müqaviləsi": uğurlu gələcəyimizə açılan yol

18 sentyabr 2024-cü il.
Qiyməti 60 qəpik

Əlcəzair Azərbaycan ilə münasibətləri daha da möhkəmləndirmək əzmindədir

Prezident İlham Əliyev Əlcəzairin Azərbaycanda yeni təyin olunmuş səfirinin etimadnaməsini qəbul edib

Antiterror tədbirləri: Azərbaycanın tam və qəti Qələbəsi

Prezident İlham Əliyev: "Qarabağ Azərbaycan ərazisidir və bunu bütün dünya tanıyır"

Payızın gətirdiyi xəstəliklər: Necə qorunaq?

Susuz qalmağa hazırsınız mı?

18 Sentyabr - Milli Musiqi Günü

Ermenistan Aİ və Aİİ arasında

Həkimlər və xəstələr...

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev sentyabrın 17-də Əlcəzair Xalq Demokratik Respublikasının ölkəmizdə yeni təyin olunmuş fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri xanım Zəkiyyə İğilın etimadnaməsini qəbul edib. Səfir etimadnaməsini dövlətimizin başçısına təqdim edib. Sonra Prezident İlham Əliyev səfirə söhbət edib.

Dövlətimizin başçısı ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin müxtəlif səviyyələrdə məmnunluq hissi doğurduğunu deyərək siyasi, iqtisadi, enerji sahələrində əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinin önəmini vurğulayıb.

Azərbaycanın gözəl ölkə olduğunu və buraya səfərdən sevinc hissi duyduğunu bildiren səfir, ilk növbədə, Əlcəzair Xalq Demokratik Respublikasının

Əlcəzair Azərbaycan ilə münasibətləri daha da möhkəmləndirmək əzmindədir

Prezident İlham Əliyev Əlcəzairin Azərbaycanda yeni təyin olunmuş səfirinin etimadnaməsini qəbul edib

Prezidenti Abdelmacid Tebbunun salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırıb. O qeyd edib ki, Əlcəzair Prezidenti dövlətimizin başçısı ilə dostluğunu yüksək qiymətləndirir. 2022-ci ildə Azərbaycan Prezidentinin Əlcəzairə səfərinin əlaqələrimizin tarixində yeni səhifə olduğunu deyən Zəkiyyə İğil vurğulayıb ki, Abdelmacid Tebbun Əlcəzairdə keçirilən prezident seçkilərində qələbəsi ilə bağlı dövlətimizin başçısının ona təbrik məktubuna görə minnətdarlığını ifadə edir

və Azərbaycan ilə münasibətləri daha da möhkəmləndirmək əzmindədir. Səfir fəaliyyəti dövründə əlaqələrimizin daha da genişləndirilməsi istiqamətində səylərini əsirgəməyəcəyini deyib.

Əlcəzair Prezidentinin salamlarına görə minnətdarlığını bildiren dövlətimizin başçısı onun da salamlarını Abdelmacid Tebbuna çatdırmağı xahiş edib və Prezident seçilməsi münasibətilə bir daha təbriklərini çatdırıb.

Dövlətimizin başçısı Əlcəzairə səfirini məmnunluqla xatırlayaraq bu səfərin

ölkələrimiz arasında sıx əməkdaşlığı bir daha nümayiş etdirdiyini vurğulayıb.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan və Əlcəzair arasında beynəlxalq təşkilatlar, o cümlədən BMT, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı, Qoşulmama Hərəkatı çərçivəsində əməkdaşlığın davam etdirilməsinin zəruriliyini bildirib və Azərbaycanın beynəlxalq təşkilatlarda daim səmərəlilik prinsipindən çıxış etdiyini deyib.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatına sədrliyi müddətində Əlcəzairin ölkəmizə göstərdiyi dəstəyə və həmrəyliyə görə təşəkkürünü bildirib. Prezident İlham Əliyev ölkələrin suverenliyi, ərazi bütövlüyü, çoxtərəflilik və neokolonializmle mübarizə məsələlərinin vacibliyinə toxunub.

Səfir Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatında uğurlu sədrliyi münasibətilə təbriklərini çatdırıb. Əlcəzairə səfəri zamanı Milli Mücahidlər Muzeyini ziyarət etdiyini xatırladan dövlətimizin başçısı qeyd edib ki, Əlcəzair xalqına qarşı törədilmiş cinayətlər və vəhşiliklərlə bağlı orada gördükləri onda xüsusi heyrət doğurub.

Prezident İlham Əliyev vurğulayıb ki, ölkəmiz Qoşulmama Hərəkatına sədrliyi dövründə və hazırda da keçmiş imperiyaların müstəmləkə üsul-idarəsindən əzab-əziyyət çəkən xalqların azadlığı və suverenliyi işinə dəstək verilməsi istiqamətində fəaliyyətini davam etdirir.

Enerji sahəsində əməkdaşlıq məsələsinə toxunan dövlətimizin başçısı ölkələrimizin Avropa qitəsinə mühüm qaz ixracatçısı olduqlarını deyib və OPEC+ çərçivəsində yaxından əməkdaşlığın aparılmasından məmnunluğunu ifadə edib.

COP29-un ölkəmizdə keçirilməsi münasibətilə də təbriklərini çatdırın səfir Azərbaycanın bu mühüm tədbirə uğurla ev sahibliyi edəcəyinə əminliyini bildirib.

Mehmet Perinçek: "İrana düşmən olan cəbhə Zəngəzur dəhlizinin əleyhinədir, Tehran bu tələyə düşməməlidir"

Fransa, ABŞ və Qərbin timsalında İranda düşmənlərinin topladığı Atlantika cəbhəsi Zəngəzur dəhlizinin əleyhinə çıxış edirlər və Tehran bu tələyə düşməməlidir. Bu fikirləri AZƏRTAC-la tanınmış türkiyəli tarixçi, M.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin Asiya və Afrika Ölkələri İnstitutunun professoru Mehmet Perinçek bölüşüb.

Türkiyəli professor deyib: "Regional inteqrasiya daim bu və ya digər regionda sülhün və sabitliyin təminatıdır. Zəngəzur dəhlizi və ya başqa logistika layihələri region ölkələrinə iqtisadiyyatı inkişaf etdirməyə və öz aralarında iqtisadi əlaqələr qurmağa imkan verir. Bu, həmçinin bütün tərəflərə - təkcə Azərbaycan, Türkiyə, Rusiyaya deyil, həm də İran və Ermənistanla faydalıdır. Bununla belə, Qərb bu ölkələrin regional inteqrasiyasına mane olmaq istəyir, onların arasında, xüsusən də Azərbaycanla İran, Ermənistanla Azərbaycan, Ermənistanla Rusiya, Türkiyə ilə Ermənistan arasında münaqişə yaratmağa, gərginliyi artırmağa çalışır ki, bu dövlətlər kənar müdaxiləni aradan qaldırmaq üçün birləşsin. Məhz Zəngəzur dəhlizi kimi layihələr region ölkələrinə Qərbin müdaxiləsinin təməlini məhv etməyə kömək edir. İqtisadi inkişaf, sülh, sabitlik, güclü logistika, regional ölkələr arasında iqtisadi, siyasi əlaqələr olan yerdə Qərbin müdaxilə üçün heç bir aləti yoxdur".

Bu baxımdan ekspert əlavə edib ki, Zəngəzur dəhlizi və bu kimi layihələr Qərb strategiyasının iflası deməkdir. "Ona görə də Tehran başa düşməlidir ki, bu cür layihələr İran üçün faydalıdır. Razılaşma tələb edən detallar varsa, o zaman Türkiyə, Rusiya, İran, Azərbaycan bunları müzakirə edib ortaq dil tapa bilərlər", - deyərək M.Perinçek bildirib.

Onun sözlərinə görə, Zəngəzur dəhlizindən danışanda anlamaq lazımdır ki, bu layihə ətrafında iki cəbhə mövcuddur. "Bunlardan biri Atlantika, Qərb cəbhəsidir və bu dəhlizə qarşıdır. Onun İranda düşməni olan Qərb dövlətləri - ABŞ və Fransadır. Bu, Tehran üçün Qərbin tələsinə düşməməklə bağlı mühüm siqnaldir. İran öz düşmənlərinin cəbhəsini dəstəkləsə, bu, tamamilə məntiqsiz olar. Düşünürəm ki, Ankara, Moskva və Tehran bu məsələ ilə bağlı danışıqlar masası arxasına əyləşsələr, ortaq dil tapa biləcəklər və Qərbin regionda yeni münaqişələr törətməsinə imkan verməyəcəklər", - deyərək türkiyəli tarixçi sözlərini yekunlaşdırıb.

"Niderland Azərbaycana və postmünaqişə dövründə regiondakı vəziyyətə münasibətdə növbəti dəfə qərəzli yanaşma nümayiş etdirir"

"Təəssüf ki, Niderland tərəfi növbəti dəfə Azərbaycana və postmünaqişə dövründə regiondakı mövcud vəziyyətə münasibətdə qərəzli yanaşma nümayiş etdirir." Bu sözləri Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat katibi Ayxan Hacızadə Niderland Krallığı tərəfindən sentyabrın 13-də dərc olunmuş hökumət proqramının "Beynəlxalq təhlükəsizlik" bölməsində yer alan iddialarla bağlı yerli medianın sualına cavabında bildirib.

Mətbuat katibi, həmçinin qeyd edib: "Əvvəla bu ölkənin Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərinin azad olunmasını "Dağlıq Qarabağın ələ keçirilməsi" kimi qeyd etməsi qəbul edilməzdir. Qarabağ bölgəsi hər zaman ölkəmizin ayrılmaz hissəsi olub və 30 ilə yaxın Ermənistan tərəfindən işğal altında idi. Niderlandın Ermənistanın bu qanunsuz hərəkətlərinə göz yumması təəssüf doğurur. Azərbaycanın bu ərazilərin azad edilməsi ilə bağlı tədbirləri beynəlxalq hüququn norma və

prinsiplərinə əsaslanan, habelə bu və ya digər şəkildə yanlış dəyərləndirilə bilinməyəcək qədər ölkəmizin suveren hüququ olub.

Azərbaycanın beynəlxalq səviyyə-

de tanınmış ərazilərində ölkəmizin müvafiq orqanları tərəfindən standartlaşdırılmış və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Coğrafi Adlar üzrə Ekspertlər Qrupu çərçivəsində qəbul edilmiş coğrafi adlara istinad etməli olduğunu bir daha təkrarlayırıq.

Biz Niderland tərəfini Azərbaycan ilə Niderland arasında ikitərəfli münasibətləri daha da sarsıdan, regionun beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə hörmət əsasında gələcək inkişafına mane olan bu cür bəyanatlara son qoymağa çağırırıq".

Öz tarixi, siyasi və beynəlxalq əhəmiyyətinə görə "Əsrin müqaviləsi" adlandırılan bu kontraktın gerçəkləşməsi müstəqil Azərbaycanın iqtisadi inkişaf konsepsiyasını təşkil edən düzgün neft strategiyasının həyata keçirilməsinin parlaq təzahürüdür. Bu müqavilə ən önəmli və həyati dəyərə malik beynəlxalq müqavilələrdən birincisi kimi tarixdə yer aldı. Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra bir sıra beynəlxalq müqavilələr imzalanmışdı, amma "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması, məhz Azərbaycan iqtisadiyyatını irəliyə doğru aparan amillərdən birinə çevrildi. Həmin tarixi anları Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev belə xatırlayır: "Biz xarici şirkətlərə deyirdik: siz ayrı-ayrı şirkətlərin maraqlarını müdafiə edirsiniz. Biz isə ölkənin və Azərbaycan xalqının maraqlarını müdafiə edirik. Əgər siz səhvə yol versəniz, bu, sizin şirkətin yalnız bir layihəsində öz əksini tapacaq, əgər biz səhv etsək, bu səhv bütün Azərbaycan xalqının mənafehinə xələl gətirəcəkdir. Başqa sözlə, biz heç cür heç bir səhvə yol verə bilmərik". Bütün çətinliklərə baxmayaraq, müqavilə Azərbaycanın milli mənafehinə uyğun hazırlandı. 1994-cü il sentyabrın 20-də Bakıdakı "Gülüstan" sarayında imzalanmış "Əsrin müqaviləsi" Azərbaycanın dinamik inkişaf yolunu müəyyən etdi. 12 dekabr 1994-cü ildə qüvvəyə minib. Müqavilə müasir və qüdrətli Azərbaycanın təməlini möhkəmlətdi, ölkənin bu gününün və gələcəyinin uğurlu inkişafına yol açdı. 1994-cü il sentyabrın 20-də Bakıda Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Şirkəti ilə dünyanın 11 aparıcı neft şirkəti arasında "Azəri", "Çıraq" və "Günəşli" yataqlarının birgə işlənilməsi və hasilatın pay bölgüsü ilə bağlı "Əsrin müqaviləsi" imzalandı. Daha sonra dünyanın 19 ölkəsini təmsil edən 41 neft şirkəti ilə daha 26 saziş imzalandı. "Əsrin müqaviləsi" adlandırılan bu saziş müstəqil Azərbaycanın neft salnaməsinə əbədi həkk olundu və böyük uğurların qazanılmasında müstəsna rol oynadı.

İlkin hesablamalara görə, "Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlar blokunun çıxarıla bilən neft ehtiyatı 511 milyon ton müəyyən edilmiş, sonralar qiymətləndirici quyuların nəticələrinə görə bu göstərici 730 milyon ton çatmışdır. Yataqların işlənilməsinə tələb olunan sərmayə xərcləri 11,5 milyard ABŞ dolları təşkil edirdi. Ümumi xalis gəlirdən Azərbaycanın payına 80%, sərmayəçilərin payına 20% düşürdü. "Əsrin müqaviləsi"nin ilk günlərindən başlayaraq Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti yaradılaraq, Dövlət Neft Şirkəti ilə birgə işlərə başlandı. Bu müqavilə sonradan dünyanın 19 ölkəsindən 41 neft şirkəti ilə 30-dan çox sazişin imzalanması üçün yol açdı.

"BİZ BELƏ BİR ADDIM ATMAQLA AZƏRBAYCANIN DÜNYA ÜÇÜN, DÜNYA İQTİSADİYYATI ÜÇÜN AÇIQ ÖLKƏ OLDUĞUNU NÜMAYİŞ ETDİRİRİK"

"Əsrin müqaviləsi" ilə müstəqilliyini möhkəmləndirən Azərbaycan öz sərvətlərinə tam sahib olduğunu bütün dünyaya nümayiş etdirdi. Tə-

"Əsrin müqaviləsi": uğurlu gələcəyimizə açılan yol

sadıfi deyil ki, "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanmasına həsr olunmuş tənənəli mərasimdə çıxış edərək ulu öndər Heydər Əliyev demişdir: "Biz belə bir addım atmaqla Azərbaycanın dünya üçün, dünya iqtisadiyyatı üçün açıq ölkə olduğunu nümayiş etdiririk. Biz bu müqaviləni imzalamaqla Azərbaycan Respublikasının suveren hüquqlarının bərqərar olduğunu, Azərbaycanın tam müstəqil olduğunu, xalqımızın öz sərvətlərinə özünün sahib olduğunu dünyaya bir daha nümayiş etdiririk. Biz bu müqaviləni imzalamaqla Azərbaycan Respublikası ilə dünyanın inkişaf etmiş dövlətləri, onların ən böyük şirkətləri arasında əlaqələr yaradırıq... Biz bu müqaviləni imzalamaqla xarici ölkələrdən Azərbaycana investisiya qoyulması üçün böyük yol açırıq".

Vurğulamaq yerinə düşər ki, Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin müdriklik və uzaqgörənliklə, dərin inam və qətiyyətlə, məqsədyönlü və ardıcıl şəkildə həyata keçirdiyi qlobal, genişmiqyaslı və çoxşaxəli iqtisadi siyasət nəticəsində bu gün neft onun əsl sahibi olan Azərbaycan xalqına xidmət edərək ölkəmizin siyasi müstəqilliyinin, iqtisadi tərəqqisinin, insanlarımızın rifahının təmin edilməsinə yönəldilmişdir. Xalqın iradəsi, çağırışı və təkidi ilə 1993-cü ildə Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışı Azərbaycanın siyasi və iqtisadi həyatında taleyüklü dəyişikliklərin başlanğıcını qoydu. Neft müqaviləsi üzrə müzakirələrə, danışıqlara faktiki olaraq yenidən başlandı və nəhayət, çətin danışıqlar prosesindən sonra Azərbaycanın maraqlarına tamamilə cavab verən müqavilə şərtləri əldə edildi. Heydər Əliyev "Neft Azərbaycanın milli sərvətidir" devizi ilə çıxış edərək, respublikanın neft sənayesinin bərpası və inkişafı ilə yaxından tanış olmuşdur. Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri xarici iri neft şirkətlərini Azərbaycana dəvət etmək qərarına gəldi və "Yeni neft strategiyası" tez bir vaxtda işlənilib hazırlandı.

AZƏRBAYCAN NEFTİ ŞİMALA YOX, QƏRBƏ İSTİQAMƏT

GÖTÜRDÜ

1999-cu il aprelin 17-də müstəqil Azərbaycanın tarixində fəvqəladə əhəmiyyətli daha bir hadisə baş verdi. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev, Gürcüstan prezidenti Eduard Şevardnadze və Ukrayna prezidenti Leonid Kuçmanın iştirakı ilə Bakı-Supsa neft kəməri və Gürcüstanın Qara dəniz sahilindəki Supsa ixrac terminalı istismara verildi. "Çıraq" yatağından hasil olunan neftin Supsa limanından dünya bazarlarına ixracına başlandı və ilk dəfə olaraq Azərbaycan nefti Şimala yox, Qərbə istiqamət götürdü. Heydər Əliyevin neft strategiyasının əsas istiqamətlərindən biri Azərbaycan neftinin dünya bazarına nəqli idi. Bu sahədə Azərbaycanın mənafehlərinin uzunmüddətli şəkildə qorunması, genişmiqyaslı beynəlxalq iqtisadi əməkdaşlığın inkişafı, regionda neft hasilatının artması ilə əlaqədar neftin dünya bazarlarına nəqlinin təmin edilməsi məqsədi ilə strateji əhəmiyyətli Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac-boru kəməri layihəsinin gerçəkləşməsi üçün gərgin işlər həyata keçirilmiş, aparılan danışıqlar uğurla nəticələnmişdir.

Heydər Əliyevin müəllifi olduğu neft strategiyası bu gün müstəqil dövlət kimi Azərbaycanın öz milli sərvətinin sahibi olmasının, iqtisadiyyatımızın dünya iqtisadiyyatına qovuşmasının, ölkəmizin 90-cı illərin əvvəllərində başlanmış siyasi, iqtisadi və sosial böhranlardan çıxaraq dirçəlməsinin və ən əsası XXI əsrin astanasında yüksək inki-

şaf etmiş, möhkəm, demokratik Azərbaycan dövlətinin yaranmasının rəmzidir.

1994-cü ildən bu günə qədər ölkəmizə milyardlarla dollar həcmində xarici investisiyalar yatırıldı, neft sektorunun inkişafı isə, özlüyündə, qeyri-neft sektorunun da inkişafını təmin etdi. Digər tərəfdən, bu, iqtisadi inkişafın təməlinin qurulmasına imkan yaratdı. Məhz bu layihədən əldə olunan gəlir sayəsində, Azərbaycan vətəndaşlarının sosial təminatının yüksəldilməsi istiqamətində əsaslı addımlar atıldı və müxtəlif layihələr həyata keçirildi. Ölkədə sabitliyin yaranması isə yeni-yeni sahələr üzrə investisiyaların Azərbaycana cəlb olunmasına köməklik göstərdi. Bu da, nəticə etibarilə, ölkəmizdə regionların sosial-iqtisadi inkişafını və digər mühüm aspektləri özündə ehtiva edən genişmiqyaslı proqramların və konsepsiyaların reallaşmasına şərait yaratdı. "Kontraktın qüvvəyə minməsi Azərbaycanı yeni inkişaf yoluna çıxardı və bu gün "Əsrin kontraktı" bizim neft sənayemizin inkişafında öz rolunu oynayır", - deyərək Azərbaycan Prezidenti bildirib. Dövlət başçısının fəaliyyəti nəticəsində, neft və qazın bir neçə kəməri vasitəsi ilə Azərbaycandan Avropa çıxarılması təmin edilib. Azərbaycan üçün nə vaxtsa hər hansı bir kəmərdə təhlükə yaransa, hansısa bir hadisə baş verərsə, digər kəməri vasitəsi ilə təbii sərvətini xarici dövlətə çıxara biləcək. "Bakı-Tbilisi-Ceyhan" Əsas İxrac Boru Kəməri dünyada bənzəri olmayan mühəndis qurğusudur. Bu layihə Şərqi-Qərbi enerji dəhlizinin əsasını

təşkil edir. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin məqsədyönlü və ardıcıl şəkildə həyata keçirdiyi qlobal, genişmiqyaslı və çoxşaxəli iqtisadi siyasəti nəticəsində, bu gün neft Azərbaycan xalqının rifahına xidmət edərək, ölkəmizin siyasi müstəqilliyinin, iqtisadi tərəqqisinin, insanlarımızın rifahının təmin edilməsinə yönəldilib. Bu müqavilə makroiqtisadi və sosial göstəricilərə öz təsirini göstərib. Tarixi reallıqlara, statistik göstəricilərə əsaslanaraq, deyə bilərik ki, neft gəlirləri nəticəsində, baş vermiş iqtisadi sıçrayış əhalinin gəlirlərinin artmasına, yoxsulluğun azaldılmasına və başqa sahələrdə irəliləyişə səbəb oldu. Ölkədə aztəminatlı ailələrin sosial təminatı gücləndirilib, təhsil və səhiyyə sektorlarında, xüsusilə də, infrastrukturun yenilənməsi, xidmət səviyyəsinin artırılması və bu sahələrdə çalışanların əmək haqlarının artırılmasına diqqət yetirilib. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, Azərbaycan öz neft kapitalını insan kapitalına çevirir.

"YENİ ƏSRİN MÜQAVİLƏSİ"

2017-ci il sentyabrın 14-də daha bir tarixi hadisənin şahidi olduq. Prezident İlham Əliyevin və birinci xanım Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə Bakıda Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda "Azəri", "Çıraq" yataqlarının və "Günəşli" yatağının dərinlikdə yerləşən hissəsinin birgə işlənməsi və neft hasilatının pay bölgüsü haqqında düzəliş edilmiş və yenidən tərtib olunmuş Sazişin imzalanması mərasimi keçirildi. "Yeni Əsrin müqaviləsi" adlandırılan bu sazişi Azərbaycan Hökumətinin, SOCAR-ın, BP, "Chevron", "Inpex", "Statoil", "ExxonMobil", "TP", "Itocu" və "ONGC Videsh" şirkətlərinin rəsmiləri imzalayıblar. Beləliklə, "Azəri-Çıraq-Günəşli" nəhəng neft yatağının işlənilməsində yeni dövr başladı. Yeni Sazişin ölkəmiz üçün çox böyük əhəmiyyəti var. Yeni Sazişə əsasən, SOCAR-ın AÇG-dəki iştirak payı 11,65 faizdən 25 faizə qaldırıldı. Beləliklə, ölkənin ümumi mənfəət göstəricisi 89,1 faiz təşkil edəcək ki, bu da gələcəkdə yeni strateji layihələrə başlamağa zəmin yaradacaq. 2050-ci ilədək AÇG-yə 40 milyard dollardan çox sərmayə qoyulması potensialı var.

AÇG-də böyük ehtiyatlar mövcuddur. 1994-cü ildə kontrakt imzalandı təxmin edilən neft ehtiyatları 511 milyon ton müəyyən olunmuşdu. Bu gün isə "Azəri-Çıraq-Günəşli"də hasil edilmiş təxminən 500 milyon ton neft ehtiyatı var. Mütəxəssislərin fikrincə, bu da son rəqəm deyil. 2017-ci il həm də ölkəmiz üçün 2 milyard ton neftin hasil edilməsi ilə əlamətdar oldu.

Mənbəyini "Əsrin müqaviləsi"ndən götürən zəngin potensialımız Azərbaycanı regionun neft-qaz dövlətinə çevirib. Erməni işğalçılarına qarşı 44 günlük Vətən müharibəsində tarixi Zəfərimizi şərtləndirən amillər sırasında Ulu Öndər Heydər Əliyevin yeni neft strategiyası müstəsna rol oynadı. Bu gün işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə genişmiqyaslı bərpa və quruculuq işləri davamlı olaraq aparılır. "Əsrin müqaviləsi" məhz Azərbaycanın nəhəng iqtisadi və maliyyə imkanlarının təqdimatıdır. Bu müqavilə Azərbaycanın dinamik inkişafına öz töhfəsini verir.

NƏZAKƏT ƏLƏDDİNQIZI

Azərbaycan xalqı torpaqlarını işğaldan azad etmiş xalq olaraq, qürurla, məğrurluqla yaşayır. Otuz ilə yaxın bir zamanda erməni işğalında olan torpaqlarını azad edən Azərbaycan bu gün yeni bir dövrünə qədəm qoyub. Bütün dünyaya, məsafəsindən, qitəsindən asılı olmayaraq, hər bir kəsə öz böyüklüyünü, gücünü göstərdi. Əlbəttə ki, ordumuzun gücü, xalqımızın qəhrəmanlığı, xalq-iqtidar birliyi və ən əsası da Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bütün dünyanı təəccübləndirən 44 günlük Vətən müharibəsində Zəfər tariximizi yazdıq. 44 günlük Vətən müharibəsində qazandığımız tarixi Zəfər nəticəsində Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Müzəffər Azərbaycan Ordusu Cəbrayıl, Füzuli, Zəngilan, Qubadlı şəhərlərini, mədəniyyət beşiyi olan Şuşa şəhərini, Zəngilan rayonunun Mincivan, Ağbənd, Bartaz qəsəbələrini, Xocavənd rayonunun Hadrut qəsəbəsi ilə yanaşı, bir çox kəndlərini, həmçinin Tərtər rayonunun Suqovuşan qəsəbəsini, Xocalı və Laçın rayonunun bir neçə kəndləri də daxil etməklə ümumilikdə 300-dən çox yaşayış məntəqəsini, həmçinin Ağdərə, Murovdağ və Zəngilan istiqamətində mühüm strateji yüksəklikləri işğaldan azad etdi. Azərbaycan Ağdam, Laçın və Kəlbəcər rayonlarını isə bir güllə belə atmadan öz sahiblərinə geri qaytardı. Bu böyük Zəfər Azərbaycan Respublikasının dövlətçilik tarixinə qızıl həflərlə yazıldı.

Vətən müharibəsindən sonra ən qanlı toqquşma isə 2022-ci ilin 12-14 sentyabr tarixlərində baş vermişdir. Bu döyüşlərin səbəbi isə Ermənistan silahlı qüvvələri bölmələrinin 2022-ci il sentyabrın 12-dən 13-nə keçən gecədən başlayaraq Daşkəsən, Kəlbəcər və Laçın istiqamətlərində genişmiqyaslı təxribat törətməsi idi.

Daha sonra, 2023-cü ilin martında Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində yerləşən Ermənistan silahlı qüvvələrinin birləşmələri, qeyri-qanuni şəkildə Şuşa istiqamətində təxribatlar törətmiş, aprel və may ayında isə şərti dövlət sərhədi istiqamətində Azərbaycan Ordusunun mövqeləri atəşə tutulmuşdur.

Bir il əvvəl Silahlı Qüvvələrimiz Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə daha bir missiyanı uğurla yerinə yetirdi. Azərbaycan Ordusu Azərbaycanın Qarabağ iqtisadi rayonunda keçirdiyi antiterror tədbirlərini uğurla başa çatdıraraq separatçıları təslim olmağa məcbur etdi. Dövlətimizin başçısının sentyabrın 20-də növbəti tarixi qələbəmizlə bağlı xalqa müraciəti hər birimizə qürurlandırdı. Təqribən, bir gün davam edən antiterror tədbirlərinin uğurlu başa çatması nəticəsində Azərbaycan öz suverenliyini tam bərpa etdi. Sentyabrın 20-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev xalqa müraciətində qeyd etdiyi kimi, ordumuzun, bütün Silahlı Qüvvələrimizin peşəkərliyi, texniki imkanları bizə bu vəzifəni şəərəflə yerinə yetirməyə şərait yaratmışdır və bir daha Azərbaycan əsgəri, zabiti həm yüksək peşəkərlik, həm də yüksək mənəvi keyfiyyətlər göstərmişdir.

CƏMI 23 SAAT 43 DƏQIQƏ

Qeyd edək ki, sentyabr ayının 19-da Əhmədbəyli-Füzuli-Şuşa avtomobil yolunda terror məqsədilə əvvəlcədən quraşdırılmış minanın partlaması nəticəsində Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinə məxsus nəqliyyat vasitəsinin sıradan çıxması və mülki vətəndaşlarımızın həlak olması, elə həmin gün Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunlarının hərbi qulluqçularını daşıyan nəqliyyat vasitəsinin də Ermənistan silahlı qüvvələrinin kəşfiyyat-diversiya qrupları tərəfindən quraşdırılmış minaya düşməsi nəticəsində hərbi qulluqçularımızın şəhid olması Azərbaycan Respublikasını öz suverenliyini və ərazi bütövlüyünü bərpa etmək üçün lokal xarakterli antiterror tədbirlərinə başlamağa vadar etdi. Cəmi 23 saat 43 dəqiqə ərzində keçirilən əməliyyatın əsas məqsədi Qarabağda qanunsuz yerləşdirilmiş erməni silahlı

Antiterror tədbirləri: Azərbaycanın tam və qəti Qələbəsi

Prezident İlham Əliyev: "Qarabağ Azərbaycan ərazisidir və bunu bütün dünya tanıyır"

qüvvələrinin zərərsizləşdirilməsi, onların hərbi obyektlərinin məhv edilməsi və Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tam təmin olunması idi. Əməliyyat zamanı Azərbaycan Ordusu müasir hərbi texnika və yüksək dəqiqlik vasitələrindən istifadə edərək strateji mövqelərdə yerləşdirilmiş qanunsuz erməni silahlı qüvvələrini sıradan çıxardı. Beləliklə, Ağdərə, Xoçavənd, Xocalı və Xankəndidən separatçıların qovulması ilə ölkəmizin suverenliyi və ərazi bütövlüyü tam bərpa olundu. Tədbir zamanı şanlı ordumuz tərəfindən mülki əhali və infrastruktur obyektləri qətiyyətlə hədəf alınmamış, yalnız legitim hərbi hədəflər sıradan çıxarılmışdır. Bütün bu tədbirlər sübut edir ki, Azərbaycan dövləti hər zaman erməni əsilli əhəlisinin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün tədbirlər görməyə hazırdır.

"QARABAĞDA 30 İL AT OYNADAN KRİMİNAL REJİMİN HANSI STATUSU OLA BİLƏR?"

Azərbaycan Respublikasının qanunlarına və beynəlxalq humanitar hüquq normalarına uyğun olaraq təhlükəsizliyinə zəmanət verilən inzibati, sosial, təhsil, tibbi, dini və digər obyektlərin mühafizə və müdafiəsi təşkil olunmuşdur. Qadınlar, uşaqlar, qocalar, habelə fiziki məhdudiyətli şəxslər və xəstələrə lazımı tibbi və digər yardımlar göstərilmişdir. Nəticə olaraq separatçılar ağ bayraq qaldırdı və dövlətimiz qarşısına qoyduğu bütün hədəflərə çatdı. İndi bütövlükdə bölgədə sülh və inkişaf üçün gözəl şərait yaranıb. Bu şəraiti yaradan isə Müzəffər Ali Baş Komandanıdır.

"Qarabağ Azərbaycan ərazisidir və bunu bütün dünya tanıyır, o cümlədən Ermənistan rəhbərliyi artıq bunu başa düşüb". Bu fikirləri Prezident İlham Əliyev xalqa müraciətində səsləndirmişdir. "Əgər vaxtilə "Qarabağ Ermənistanıdır və nöqtə" deyirdisə, indi "Qarabağ Azərbaycandır" deyir və nəinki deyir, hətta bizim ərazimizin ölçülərini də dilə gətirməyi unutmur. Düzdür, öz xoşu ilə bunu etməyib, "dəmir yumruq" hesabına bunu etməyə məcbur olub. Amma fakt göz qabağındadır. Ermənistan Qarabağı Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi tanıyandan sonra Qarabağda 30 il at oynadan kriminal rejimin hansı statusu ola bilər? Hansı dövlət atributları ola bilər? Hansı seçkilər ola bilər?", - deyərək dövlətimizin başçısı vurğulayıb.

Bu tarixi Zəfər Azərbaycan nümayəndələri ilə görüşdən dəfələrlə imtina edən Qara-

bağın erməni icmasını Yevlax şəhərində danışıqlar aparmağa vadar etdi. Görüşdə separatçı rejimin ləğvi, Qarabağda yaşayan erməni sakinlərin reintegrasiya məsələləri müzakirə edilmişdir. Qarabağın erməni əhəlisinə Azərbaycanın təklif etdiyi reintegrasiya şərtləri ilə tanış olmaq, regionda qalmaq barədə müstəqil qərar vermək imkanları yaradılmışdır.

TARİXDƏ QALAN ZƏHƏR YUVASI

Qeyri-qanuni erməni ordusu Qarabağ ərazisindən tərksilah edildi və Azərbaycan öz dövlət suverenliyini tam və qəti şəkildə bərpa etdi. "Azərbaycan əsgəri, zabiti həm yüksək peşəkərlik, həm də yüksək mənəvi keyfiyyətlər göstərmişdir. Aparılmış qısamüddətli lokal xarakterli antiterror tədbirləri nəticəsində düşmənin silah və texnikalarının böyük hissəsi sıradan çıxarılmışdır", - deyərək Prezident bildirmişdir.

"Azərbaycan ərazisində Ermənistan ordusuna məxsus qanunsuz olaraq yüzdən çox tank və zirehli nəqliyyat vasitələri, zirehli texnika yerləşdirilmişdir. Radioelektron mübarizə vasitələri yerləşdirilmişdir. İki yüzdən çox top artilleriya qurğuları, hava hücumuna qarşı ən müasir qurğular yerləşdirilmişdir. 10 noyabr 2020-ci il üçtərəfli Bəyannamə zidd olaraq Ermənistan üç il ərzində öz silahlı qüvvələrini canlı qüvvəsini və texnikanı bizim ərazimizdən çıxarmamışdır", - deyərək dövlətimizin başçısı dəfələrlə bu məsələyə qayıdaraq Azərbaycan dövlətinin haqlı narazılığını ifadə etdiyini diqqətə çəkmişdir. Bu əməliyyatlar nəticəsində Xankəndi, Xocalı, Ağdərə və digər strateji şəhərlər üzərində tam nəzarət təmin edildi, üçrəngli dövlət bayrağımız azad edilmiş bütün ərazilərimizdə dalğalandırıldı.

Artıq ölkəmizin suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün bərqərar olunmasından bir il ötür. Bölgəmizdə yeni vəziyyətin yaranmasının labüd olduğunu diqqətə çatdıran dövlətimizin başçısı qeyd edib: "Çünki kriminal xunta rejimi təslim olandan sonra artıq bu gərginlik mənbəyi, bu zəhər yuvası artıq tarixdə qalır və Qarabağda yaşayan erməni əhəlisi də nəhayət rahat nəfəs ala bilər".

ÖLKƏNİN YENİ HƏRBİ QÜDRƏTİ VƏ ÜSTÜNLÜYÜ

Qafqazda ən müasir ordu hesab olunan Azərbaycan Milli Ordusu Hərbi Hava və Hava Hücumundan Müdafiə, Hərbi Dəniz və

Quru qoşunlarından ibarətdir. Bu qoşun növləri potensial rəqiblə qırıq və bombardmançı təyyarələrlə effektiv mübarizə aparmaq iqtidarındadır. MDB çərçivəsində Azərbaycan hava hücumundan müdafiə qüvvələrinə malik ən güclü ölkələrdən sayılır. Bütövcə vəsaiti ildən-ildən artırılan Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin buna müvafiq olaraq hərbi imkanları da genişlənir. "Uğurlu iqtisadi siyasətimiz bizə imkan verir ki, ordu quruculuğuna, yeni silahların, yeni texnikaların alınmasına, yeni döyüş birləşmələrinin yaradılmasına lazımı dərəcədə dövlət vəsaiti ayrılсын" - deyərək Prezident çıxışlarının birində bildirdi. Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Silahlı Qüvvələrin modernləşdirilməsi, müasirləşdirilməsi, eləcə də, maddi-texniki bazasının ən müasir standartlar səviyyəsinə çatdırılması sahəsində kifayət qədər əhəmiyyətli işlər reallaşdırılıb. Məhz bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan Cənubi Qafqaz regionunda ən güclü orduya malik ölkə statusunu daşıyır. Bu gün Azərbaycanda istehsal olunan bir çox hərbi məhsullar ordumuzun potensialının gücləndirilməsində əsas amillərdən biridir. Ölkəmizdə yaradılan 20-dən çox hərbi zavodda müxtəlif adda hərbi təyinatlı müxtəlif məhsullar istehsal olunur.

Ölkənin yeni hərbi qüdrəti və üstünlüyü 2016-cı ilin aprel döyüşlərində nümayiş etdirilmişdir. Bu hərbi əməliyyatlar ən müasir hərbi texnika ilə təchiz edilmiş Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin döyüş əməliyyatlarında real üstünlüyə malik olduğunu göstərdi. Füzuli, Cəbrayıl və Ağdərə rayonlarının işğal altındakı ərazilərinin 2000 hektardan çox hissəsini azad etdi. Həmçinin minlərlə hektar ərazi Azərbaycan Ordusunun tam nəzarətinə keçdi. Beləliklə, Azərbaycan Ordusu dörd günlük Aprel döyüşləri ilə xalqımıza qələbə sevinci yaşatdı.

Qüdrətli Azərbaycan Ordusunun qarşıya qoyulan istənilən vəzifəni - döyüş tapşırığını yerinə yetirməyə qadir olduğu bütün dünyaya nümayiş etdirildi. Eyni zamanda, Naxçıvan əməliyyatı Azərbaycan Ordusunun gücünü, hərbcilərimizin rəşadət və cəsarətini düşməne əyani surətdə nümayiş etdirdi. Bunlarla yanaşı, Azərbaycan həm Aprel döyüşləri, həm də Günnüt zəfəri çərçivəsində zamanı əldə etdiyi şanlı qələbə ilə, eləcə də diplomatik müstəvidə qazandığı üstünlüklə öz gücünü göstərdi. Vətənə, dövlətə bağlı olan Azərbaycan Ordusunun Lələtəpədə, Naxçıvanın Günnüt, Qızılcaya yüksəkliklərinə sancdığı Azərbaycan bayrağını tezliklə erməni işğalında olan torpaqlarımızda da dalğalandıracağına inamımız sonsuz idi. Nəhayət, həmin zamana şəhidlik etdik. Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi güclü dövlət, güclü ordu strategiyası torpaqlarımızın işğaldan azad olması ilə nəticələndi. "Mən işğal dövründə dəfələrlə deyirdim ki, bizim üçün birinci vəzifə ərazimizin bərpasıdır, ərazi bütövlüyümüzün təmin edilməsidir. Deyirdim ki, əgər danışıqlar nəticə verməsə, biz güc tətbiq edərək öz tarixi torpaqlarımızı azad edəcəyik. Əfsuslar olsun ki, mənim sözlərimə bəziləri laqeyd yanaşdı. Ermənistan və onun xarici havadarları hesab edirdilər ki, onlar bizim torpaqlarımızı işğal altında əbədi saxlayacaq. Biz onların məkrli planlarını alt-üst etdik. Müharibəyə hazırlaşdıq, düşməne elə sarsıdıcı zərbə vurduq ki, düşmən bu günə qədər özünə gələ bilmir", - deyərək Cənab Prezident bildirmişdir. Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycan Ordusunun işğal altında olan torpaqlarımızı azad etmək məqsədilə zəfər yürüşünə başlaması və qırx dörd gün davam edən hərbi əməliyyatlar nəticəsində Ermənistanın 30 il ərzində qurduğu silahlı qüvvələrini darmadağın edərək qələbə qazanması tariximizdə yeni gün olaraq daxil edildi. Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev tərəfindən təsdiqlənən mükəmməl hərbi strategiya və taktika döyüş meydanında Azərbaycan Ordusunun "Dəmir yumruq" əməliyyatını sürətlə və az itki ilə həyata keçirməyə imkan verdi. Bu gün hərbi əməliyyatlar zamanı istənilən nöqtədə düşməne sarsıdıcı zərbələr endirmək qabiliyyətinə malik güclü ordumuz var.

Zümrüd BAYRAMOVA

Sürüşkən və XAOTİK SİYASƏT

Rəsmi İrəvanın son davranışları, qeyri-adekvat tərz dünyaya ictimaiyyətinin diqqətindən yayına bilməz və qərbyönlü siyasət apardığını gizlətməyən Paşinyan hakimiyyətinin indi birdən-birə Rusiyaya "yaltaqlanmaq" cəhdləri heç şübhəsiz ki, Ermənistanın sürüşkən, xaotik siyasət yürütdüyünü təsdiqləyir. Yardımlara, ianələrə görə qərbyönlü siyasət apardığını, Qərbe üz tutduğunu nümayişkarənə şəkildə göstərən, hətta bir çox hallarda bunu açıq-aşkar şəkildə bəyan edən, Qərb dairələrinə "sədaqətli" olduğunu onlara nümayiş etdirmək üçün Rusiyaya "dil uzadan" rəsmi İrəvanın indi hansısa qorxu səbəbindən Moskva ilə münasibətləri korlamaqdan çəkinməsi, Kremlə üz tutması haqlı olaraq, sürüşkən və xaotik siyasət hesab olunur.

Səbəblərin nədən ibarət olmasından asılı olmayaraq, işğalçı ölkənin sürüşkən və xaotik siyasət yürütdüyü təkzib edilə bilməz

Belə görünür ki, qərbyönlü siyasi kurs yürütdüyünü Paşinyan hakimiyyəti nə qədər göstərməyə çalışsa da, son vaxtlar Rusiya ilə münasibətləri tamamilə pozmağın Ermənistan vura biləcəyi sarsıdıcı zərbələri başa düşməyə başlayıb. Hər halda, həmin zərbələrin gələcək təsirlərini də rəsmi İrəvan yaxşıca nəzərə alır. Çox güman ki, Rusiyanın Ermənistanda olan rıçaqlarını da İrəvan hesaba almaq məcburiyyətində qalıb. Xüsusən də qarışıqlıq, qarşıdurmalar kontekstində rusların Ermənistanda nələrə qadir olduqlarını da Ermənistan tərəfi nəzərdən qaçırmır. Amma Ermənistanda olan indiki narahatlıq təkə bu səbəbə görə deyil və bu narahatlığın, həmin narahatlıqdan doğan "yaltaqlığın", Kremlə üz tutmağın müxtəlif, daha doğrusu, fərqli səbəbləri var. Səbəblər bəllidir, amma həmin səbəblərin nədən ibarət olmasından asılı olmayaraq, işğalçı ölkənin sürüşkən və xaotik siyasət yürütdüyü bu tərzinin açıq-aydın və tam dolğun izahıdır. Yəni, qətiyyətlə təkzib edilə bilməz.

Rusiya prezidenti Vladimir Putinin həbsi ilə bağlı Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin verdiyi qərara "dəstək sənədinə" rəsmi İrəvanın bir qədər əvvəl necə imza atmaq həvəsində olmasını hər kəs çox yaxşı bilir və xatırlayır. Həmin sənədin ratifikasiyası ilə bağlı erməni cəmiyyətinin necə "lovğalanması" da diqqətdən yayına bilməzdi. Haylar bu sənədin ratifikasiyası məsələsinə görə az qala özlərini sanki bir qəhrəman kimi hesab edirdilər və Qərbe də belə sırımayağa çalışırdılar. Amma belə görünür ki, indi haylar bərk peşiman olublar və rəsmi İrəvan da sözügedən qərara "dəstək sənədindən" Ermənistanın imzasını geri çəkmək niyyətinə düşüb. Sözsüz ki, bu niyyət hiyləgərliyin növbəti təzahürü kimi görünür. Əlbəttə, görünən odur ki, rəsmi İrəvan Kremlə tərəfindən başışılmaq, Moskvada məmnunluq üçün belə hiyləgərliyə əl atır. Lakin nəyə əl atmasına, nə üçün belə etməsinə baxmayaraq, əvvəlcə məlum sənədi ratifikasiya etmək, sonra da atılan imzadan imtina etmək niyyəti birmənalı şəkildə sürüşkənlik, xaotik siyasət olaraq görülür.

Rəsmi İrəvanın Rusiya "sevgisinin" belə tələm-tələsik yaranmasının səbəbləri

Hər zaman Qərbe üz tutan, daha doğrusu, yaltaqlanan, yaltaqlığını da göstərmək üçün rusların əleyhinə danışan Nikol Paşinyanın son vaxtlar Rusiya-Ermənistan münasibətlərinin "pozitiv" olması üçün əldən-ayaqdan getməsi təəccüb doğurmaya bilməz. Təbii ki, eger erməni xislətini və Paşinyanın, eləcə də onun hakimiyyət komandasının mövqeyini vaxtaşırı dəyişmək "ənənəsini" nəzərə almasaq təəccüb doğurmaz. Təəccüb doğuran məqamlardan biri və ən

diqqətçəkəni odur ki, Moskvanın əleyhinə danışmaqdan sanki "zövq alan", rusları tənqid atəşinə tutan, Kremlə özünün ənənəvi hədəfi kimi qələmə verən erməni baş nazir indi Rusiya ilə əməkdaşlığın Ermənistan üçün çox önəmli olduğunu dilə gətirir. Doğrudur, biz Ermənistanla bağlı belə təzadlı məqamlara alışmışıq və bilirik ki, rəsmi İrəvan üçün belə bir təzadlı və xaotik, sürüşkən siyasət adi təzahürdür. Amma artıq dünya ictimaiyyəti, xüsusən də Qərb özü də buna alışmaq məcburiyyətindədir və hər halda, işğalçı ölkənin "sürüşkənliyi" diqqətdən yayına bilməz.

İndiyə qədər bütün uğursuzluqlarına görə rusları günahkar bəlləyən, Ermənistanın bütün məğlubiyyətlərinin səbəbini Rusiyada axtaran rəsmi İrəvan birdən-birə Kremlə üz tutursa, bu, olduqca paradoksal təzahür kimi ancaq qeydə alınır. Amma nəzərə almaq lazımdır ki, belə bir paradoksal təzahür məhz Rusiya prezidenti Vladimir Putinin Azərbaycana səfərindən sonra ortaya çıxdı. Yəqin ki, bunun da məlum səbəbləri var. Görünür, həm rəsmi İrəvan Azərbaycanla Rusiya arasındakı münasibətlərdən bərk qıçqınlıq və "qısqanclıq" keçkirir, həm də yəqin ki, həmin səfərdən sonra Putin Ermənistanı bərk təpki göstərən və həddini bildirib deyərək haylar əl-ayağa düşüblər. Hər halda, rəsmi İrəvanın Rusiya "sevgisinin" belə tələm-tələsik yaranmasını başqa şəkildə izah etmək mümkün deyil. Çünki ermənilərin, xüsusən də Paşinyan hakimiyyətinin hansısa ölkəyə sədaqət barədə, ruslara borclu olduqlarını gec de olsa anlamaları haqda düşünmək belə olmur. Ona görə düşünmək belə olmur ki, haylar üçün sədaqət anlayışı da yoxdur və mövcudluqları dövründə sədaqətli olduqları bircə dəfə de olsa müşahidə olunmayıb. Bu vaxta qədər mövcudluqlarına görə ruslara borclu olduqlarını unutmuş olsalar belə, ən azından 44 günlük müharibədə Ermənistanı daha acınacaqlı sonluqdan məhz Rusiyanın onları xilas etdiyini de olsa unutmamalı idilər və ən azından buna görə borclu olduqlarını dərk etməli idilər. Amma görünən odur ki, Ermənistan tərəfi, Paşinyan hakimiyyəti bunu başa düşdüyü üçün yox, qorxdığı üçün, hansısa təhlükə hiss etdiyi

dası öz qorxusunu aradan qaldırmağa çalışır və əmin olmaq istəyir ki, Rusiya Ermənistanı qarşı radikal addımlara, məsələn, sanksiyalara başlamayacaq. Nikol Paşinyanın və onun komandasının əl-ayağa düşməsi də bu səbəbdendir və bütün qorxuları da buna görədir. İndi bütövlükdə hayların qorxusunun nədən ibarət olduğunu anlamaq çətin deyil. Anlanılması, daha dəqiq desək, qəbul edilməsi çətin olan hayların, başda elə erməni baş nazir Paşinyanın, onun hakimiyyət komandasının sürüşkən, xaotik siyasət yürütmələridir.

Ermənistanla bağlı təzadlı, paradoksal məqamlar olduqca çoxdur və o qədər çoxdur ki, sadalamaqla bitən deyil. Bunlardan biri də ondan ibarətdir ki, Paşinyan və onun hakimiyyət komandası indi də sülh danışıqlarında Rusiyanın vasitəçiliyini gündəmə gətirməklə "ararı düzəltmək" niy-

üçün Rusiyaya üz tutub və istənilən halda bunun sürüşkən və xaotik siyasət olması qənaətində olmaqda hər kəs haqlıdır. Çünki bu vaxta qədər tamamilə başqa yolda, indi də başqa istiqamətdə olan Ermənistan haqda başqa fikir bildirmək olmaz.

Ermənistan çox qəliz vəziyyətdədir və belə vəziyyətdə qaldığı üçün də sürüşkən, xaotik siyasət yürütməkdən başqa çıxış yolu tapa bilmir

Qərbin, ABŞ-ın verdiyi, daha doğrusu vəd verdiyi dəstək əlbəttə ki, hayları, xüsusən də hazırkı Ermənistan hakimiyyətini qətiyyətlə qane etmir. Ələlxüsus da Rusiyanın öz rıçaqlarını işə salacağı təqdirdə ABŞ, Qərb qətiyyətlə Ermənistanı müdafiə etməyəcək və bunu da yavaş-yavaş başa düşməyə başlayan erməni baş nazirin Rusiyaya üz tutması bu baxımdan da anlaşılındır. Görünür, Paşinyan və onun hakimiyyət koman-

yətindədir. Amma daha təzadlı məqam həmin bu gündəliyin, fikrin irəli sürülməsindən də Paşinyanın hakimiyyət komandası və özünün bərk qorxmasıdır və erməni baş nazir indi elə düşünür ki, belə bir mövqə ilə Qərbin qəzəbinə tuş gələ bilər. Daha dəqiq desək, Kremlin "könlünü almaq" niyyəti ilə sülh prosesinin Rusiya platformasına qaytarılmaqdan Paşinyan və komandası ona görə qorxur ki, Qərbin onlara bunu başışılama-yacağından tam əmindir. Deməli, yenə də Ermənistan hakimiyyəti çox qəliz bir vəziyyətdə qalıb. Ümumiyyətlə, belə qəliz, çətin və qarandıq vəziyyətdə qaldığı üçün də sürüşkən və xaotik siyasət yürütməkdən başqa çıxış yolu tapa bilmir. Halbuki, vaxtında, zamanında doğru istiqamət götürər, düzgün yolda ola, istər qonşu dövlətlərlə, istərsə də dünyanın hər hansı ölkəsi ilə münasibətlərini normal şəkildə qura bilərdi və bu gün çətin durumda, məcburiyyət qarşısında qalmazdı.

Inam Hacıyev

COP29 Azərbaycana yeni uğurlar gətirəcək

Azərbaycanda həyata keçirilən dövlət siyasəti bilavasitə xalqın həyat şəraitinin yaxşılaşmasına, ölkəmizin rəqabət qabiliyyətində və dünyada mövqelərinin daha da möhkəmlənməsinə xidmət edir. Əminliklə demək olar ki, qarşıya qoyulan vəzifələrə və məqsədlərə yüksək formada nail olunur. Xüsusilə də, 30 il işğal altında olmuş torpaqlarımızın 44 günlük Vətən Müharibəsi ilə azad edilməsi və ərazi bütövlüyümüzün təmin olunması Azərbaycanın gücünün bir qədər də artmasına təkan oldu. Artıq ölkəmiz dünyanın ən inkişaf etmiş dövlətləri sırasında yer alır və ölkəmizin müsbət rəy vermədiyi hər hansı bir regional layihənin reallaşması mümkün deyil. Uğurlu və qəbul edilən siyasətin nəticəsidir ki, hər il ölkəmizə xarici investisiyaların həcmi artmaqdadır. Bu, təkə nəft, qaz sənayesi deyil, ümumilikdə bütün sahələri əhatə etməkdədir. Söz yox ki, xarici sərmayə iqtisadiyyatın dirçəlişi üçün kapital rolunu oynamaqla yanaşı daxili iqtisadi struktur islahatlarının aparılmasına mühüm təkan verir. Ölkə iqtisadiyyatına qoyulan investisiya, ancaq xarici sərmayə ilə yekunlaşmır. Artıq inkişaf edən Azərbaycan iqtisadiyyatında yerli sahibkarlıq subyektləri formalaşmışdır. Səbəbsiz deyil ki, hazırkı məqamda ölkə iqtisadiyyatına qoyulan investisiyanın 80 faizini yerli sahibkarlıq subyektlərinin payına düşür. Söz yox ki, iqtisadiyyatın inkişafı yeni iş yerlərinin açılması və əhalinin sosial vəziyyətinin daha da yaxşılaşması deməkdir. Amma o fikiri də vurğulamaq lazımdır ki, iqtisadi inkişaf, yeni zavod və fabriklərin açılması qismən də olsa özü ilə ekoloji problemlər gətirir. Buna görə də, iqtisadiyyata ekoloji tələbin vacibliyi məsələsi gündəmə gəlmişdir. Yəni, ölkədə ətraf mühitin mühafizəsi, havanın çirklənmədən qorunması başlıca məqsəd və vəzifə daşmalıdır. Ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması üçün tədbirlərin görülməsi, əsasən, qə-nunsuz ağac kəsilmələrinin qarşısının alınması ilə mübarizədə hər bir kəsin qatıvı olmalıdır. Dövlətimizin bu istiqamətdə nümayiş etdirdiyi sərt tədbirlərə insanlar dəstək göstərməli, yarı-dımçı olmalıdır.

Ekoloji cəhətdən dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişaf mövcuddur

Hər bir yarana biləcək ekoloji problemin həlli ilə bağlı dövlətimizin müəyyən strukturları, xüsusilə də Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi tərəfindən operativ tədbirlər həyata keçirilir. Bu istiqamətdə nazirliyin beynəlxalq təşkilatlarla əlaqələrin genişləndirilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu əlaqələr COP29 konfransının Azərbaycanda keçirilməsi barədə qərarın verilməsindən sonra daha da genişlənib. Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi BMT-nin İnkişaf, Ətraf Mühit, Sənayenin İnkişafı proqramları, NATO, Qlobal Ekoloji Fond, Avropa İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf təşkilatı, İqtisadi Əməkdaşlıq təşkilatı, Dünya Bankı, Asiya bankı və Ümumdünya Vəhşi Təbiət fondu ilə ekoloji və ətraf mühitin qorunması istiqamətində səmərəli əməkdaşlıq əlaqələrinə malikdir. Bununla yanaşı, Azərbaycan Respublikası ekoloji və ətraf mühitin mühafizəsi ilə bu günə kimi 21 konvensiyaya qoşulmuş, müvafiq protokollar imzalamışdır. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə bütün sahələrdə olduğu kimi, ekoloji problemlərin həlli, ətraf mühitin mühafizəsi, ekoloji tarazlığın bərpa edilməsi istiqamətində də mühüm sərəncamlar verilib, müvafiq addımlar atılıb, qərarlar verilib. Ekoloji cəhətdən dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişafa, meşələrin bərpa edilməsi və artırılmasına dair milli proqramlar, həmçinin Azərbaycanda hidrometeorologiyanın inkişafına dair Dövlət Proqramı uğurla yerinə yetirilir. Hər il dünyada iyunun 5-də qeyd olunan Ətraf Mühitin Mühafizəsi Günü Azərbaycanda da böyük coşqu və həmrəyliklə qeyd olunur. Həmin gün və sonrakı günlərdə ölkənin hər yerində insanlar bayram əhvali-ruhiyyəsi ilə küçə və meydanlara, dağ yamaqlarına, meşə ətraflarına çıxaraq minlərlə müxtəlif növ ağaclar ekirlər. Ölkə Prezidenti İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın ağacəkmə kampaniyalarında iştirak etmələri ətraf mühitin qorunmasına xüsusi diqqətin göstəricisi sayıla bilər. 2019-cu ildə Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə dahi şairimiz İmadəddin Nəsiminin yubileyi münasibətilə keçirilən aksiyada ölkə

üzrə bir gündə 650 min ağac ekilib. Meşəsalma fəaliyyəti ilə yanaşı, meşələrin mühafizəsi tədbirləri də gücləndirilir, meşə və qeyri-meşə fondu torpaqlarında meyvə bağlarının salınması istiqamətində tədbirlər davam etdirilir. Meşə ilə örtülən ərazilərin dəyişdirilməsi üçün beynəlxalq təcrübələr əsasında inventarlaşma işlərinə başlanmış və 10 illik müddət üçün Milli Meşə Proqramı hazırlanıb". Son 20 il ərzində 130 min hektar sahədə meşəbərpa işləri aparılıb və yeni meşələr salınıb, 100 milyon ədəd ağac ekilib, 350 milyon ədəd əkin materialı yetişdirilib və 2 min ton toxum tədarük edilib. Meşə ilə örtülən ərazilərin sahəsi 11,4 %-dən 11,8 %-dək artıb.

Həyata keçirilən ardıcıl tədbirlər nəticəsində xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinin sahəsi ölkə ərazisinin 4,5 %-dən 10,3 %-ə qədər çatdırılıb. Eyni zamanda, Bakı və Abşeron yarımadasının yaşllaşdırılması ilə bağlı müasir metodlara əsaslanan iri yaşllaşdırma layihələri də həyata keçirilib. Belə ki, 3600 hektardan artıq ərazidə 4,5 milyona yaxın ağac ekilib, müasir damcı suvarma sistemləri ilə təmin olunub. Heydər Əliyev Fondunun ekologiyanın, ətraf mühitin qorunmasına xidmət edən "Hərəməz bir ağac ekək" layihəsi də bu sahəyə böyük töhfələr verib. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, UNESCO-nun və İSESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə həyata keçirilən bu layihə çərçivəsində ölkəmizdə minlərlə növ ağac ekilib, meşə zolaqları salınıb. Ölkə Prezidenti İlham Əliyevin diqqət və qayğısı nəticəsində paytaxt Bakı şəhərində və rayonlarda yüzlərlə park və yaşillıq zolaqlar, bitki örtükləri salınıb. Əgər müstəqilliyimizin ilkin dövəründə yaşillıqlar, meşə zolaqları ölkə üzrə 11 faiz təşkil edirdisə, bu gün 16 faizə yüksəlib. Son 20 ildə 152,4 min ha meşəsalma və meşəbərpa tədbirləri aparılıb, 96,445 milyon ağac ekilib, 102,317 min ha cavan ağaclar qiymətli meşə ağacları kateqoriyasına keçirilmişdir. 2493 ton toxum tədarük edilmiş, 470,7 milyondan artıq müxtəlif çeşiddə əkin materialları yetişdirilmişdir. Ümumilikdə bu gün ölkə ərazisində 9 Milli Park, 11 Dövlət Təbiət Qoruğu və 24 təbiət yasaqlığı fəaliyyət göstərir. Xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri ölkə ərazisinin 10,3 faizini, o cümlədən milli parklar 3,7 faizini təşkil edir. Dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin tapşırığına uyğun olaraq neftlə və digər istehsalat tullantıları ilə çirklənmiş torpaqların, lay suları altında qalan ərazilərin ekoloji vəziyyətinin yaxşılaşdırılması məqsədilə ərazilərdə müxtəlif növ minlərlə ağac ekilib, yeni park və xiyabanlar salınıb. Bir vaxtlar neft tullantıları ilə çirklənən indiki "Ağ şəhər" və

digər ərazilərdə görülən işlərin nəticəsində neft çöküntüləri təmizlənib. Bu ərazilər Bakı şəhərinin müasir yaşayış və mədəniyyət komplekslərinə, müasir ekoloji layihələrə çevrilib. Bütün bunlar ətraf mühitin qorunmasına, xüsusilə də vətəndaşların sağlam mühitdə yaşamasına xidmət edir.

Vəhşi erməni toplumu işğal dövründə Azərbaycan ərazilərində ekoloji terror həyata keçirib

Tarixin müxtəlif dövrlərin erməni vəhşi toplumu insanlığa və bəşəriyyətə qarşı cinayətlər törədib. Bu cinayətlərin demək olar ki, ən müdhiş mərkəzi 30 il işğal altında saxladığı Azərbaycan torpaqlarında həyata keçirib. Terrorçu toplum insanları öldürməklə tarixi memarlıq nümunələrini məhv etməklə kifayətlənməyib ekoloji terror həyata keçirib. Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını işğal etdiyi zaman 155 növ yeraltı və yerüstü sərvəti qəzet və talan edilmişdir. Kəlbəcər və Zəngilan ərazilərində 15 qızıl, 6 civə, 2 mis, 13 müxtəlif növ tikinti daşı, 19 üzülük daşı, 10 mişar daşı, 4 sement xammalı, 13 müxtəlif növ tikinti daşları, 1 soda istehsalı üçün xammal, 21 pemza və vulkan külü, 10 gil, 9 qum-çınqıl, 5 tikinti qumu, 9 gips, anhidrid və gəc, 1 perlit, 1 obsidian, 3 vermikulit, 14 əlvan və bəzək daşları, 11 şirin yeraltı su və 10 mineral su yataqları vəhşicəsinə istisamar və talan edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinə istinadən verilən məlumata görə, erməni vəhşi toplumu tərəfindən talan edilən yeraltı və yerüstü sərvətlər Qızılbulaq, Mehmana, Dəmirlil, Çanyataq-gülyataq, Ağdərə, Şorbulaq, Şuşa, Şirvan, Turşsu, Xocalı, Zərinbax, Ağçay, Xankəndi, Ediş, Xocavənd, Söyüdlü, Ağduzdağ, Tutxun, Ağyataq, Levçay, Kilsəli, Keştek, Keçəldağ, Çəlli, Yuxarı istisu, Aşağı istisu, Mozçay, Qotur, Çiləkəz, narzanlı, Əhmədli, Hoçaz, Laçın, Novruzlu, Yuxarı Qəbələ, Quşçu, Minkənd, Hacılı, Xanlıq, Qubadlı, Vejnəli, Bartaz, Oxçuçay, Zəngilan, Şərifan, Tuluz, Qaracalı, Soltanlı, Çaxmaqçay, Göyərçin-Veysəli, Minbaşılı, Ağtəpə, Cəfərabad, Şahverdi, Çaxmaqçaya, Dövlətyarlı, Dilgərdi, Kürdmahmudlu, Quruçay, Şahbulaq, Güləblı, Çobandağ, Boyəhmədli, Şahbulaq, Ağdam, Qarqarçay, Xaçınçay və s. yataqlarda aşkar edilmişdir: "Sözgedən yataqlarda sənaye ehtiyatları təsdiq edilmiş 132,6 ton qızıl, 37,3

min ton qurğuşun, 189 milyon m3 mişar daşı, 1 milyon 526 min ton gəc, 1 milyon 968 min m3/gün yeraltı şirin su, 18 milyon 432 min m3/üzülük daşı, 23 milyon 243 min m3 gil, 57 milyon 965 min ton tikinti daşı, 7805 m3/gün mineral sular, 96 milyon 987 min ton qum-çınqıl, 1898, 4 ton civə, 4 milyon 473 min m3 perlit, 2 milyon 144 min m3 pemza, 129 milyon 833 min m3 soda istehsalı üçün əhəngdaşı, 147 milyon 108 min ton sement xammalı və s. iqtisadiyyatın inkişafında vacib əhəmiyyət daşıyan faydalı qazıntılar aşkar edilmişdir". Ermənistanın təcavüzü nəticəsində Azərbaycanın bitki örtüyünə, meşələrinə amansız divan tutulmuşdur. Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında 250.928 hektar meşə sahəsi, o cümlədən Zəngilan rayonundakı Bəsitçay və Laçın rayonundakı Qarabağ dövlət qoruqları, həmçinin dörd təbiət yasaqlığı, digər çoxsaylı təbiət abidələri amansızlıqla məhv edilmişdir. Ermənilər Azərbaycanın işğal edilən ərazilərində yanğınlar törətməklə ekoloji terror tədbirlərini daha da genişləndirmişlər. 2006, 2010, 2014, 2017-ci illərdə yaz və yay aylarında törətdikləri yanğınlar zamanı Azərbaycan təbiətinə, flora və faunasına ağır zərər vurmuşlar. Meşələrin məhvi isə təkə flora və faunanın məhvi demək deyil, eyni zamanda regionun iqliminə neqativ təsir göstərən amillərdəndir. Qlobal iqlim dəyişikliklərinin dünya üçün ciddi sınaq və təhlükəyə çevrildiyi bir zamanda Ermənistanın işğal edilmiş ərazilərdə meşələrə divan tutması bütövlükdə Cənubi Qafqaz regionunda bioloji müxtəlifliyin məhvə, ekoloji tarazlığın pozulmasına yönəlib. Sərhəd zolağında törədilən geniş miqyaslı yanğın, işğal olunmuş ərazilərdə ağacların kütləvi qırılması ilə erməni vandalları Azərbaycana 4,5 milyon ABŞ dolları həcmində ziyan vurmuşlar. Ümumilikdə, işğal altında olmuş Azərbaycan ərazilərində meşələrin ümumi sahəsi 247,352 hektar olub. Bunun təxminən 460 növdən çox yabanı ağac və kol bitkisi olmaqla, 13,197 hektarı xüsusi əhəmiyyətə malik olub. Azərbaycan ordusunun parlaq Qələbəsi ilə torpaqlarımız azad edildikdən sonra məlum olub ki, Kəlbəcər rayonunda Beynəlxalq Təbiətin və Təbii Sərvətlərin Mühafizəsi Birliyinin (IUCN) qırmızı kitabına salınmış ağacların bitdiyi 968 hektarlıq ərazi məhv edilmişdir. Məlumatlar istinadən qeyd etmək olar ki, Ermənistan işğalçıları Azərbaycan ərazilərində 21 növ endemik, həmçinin yüzlərlə nadir və nəslini kəsilməkdə olan bitki növünü məhv edib. Bəsitçay Dövlət Təbiət Qoruğunda, Qaragöl Dövlət Təbiət Qoruğunda, həmçinin Laçın, Qubadlı və Daşaltı regionlarındakı dövlət təbiət qoruqlarında çinar, qoz, palıd və s. nadir ağaclar kəsilib, işğal atındakı ərazilərdən daşınaraq mebel, çəllək və silah istehsalında istifadə edilmişdir. Bu ağac növlərinin əksəriyyəti nəslini kəsiləcək təhlükəyə üzülüşüb.

Artıq Ermənistanın haqq divanına keçilməsi üçün Azərbaycan yerli və xarici ekspertlərinin iştirakı ilə viran edilən ərazilərdə dəyişdirilmələr və hesablamalar işi aparılır. Yəni, Ermənistan beynəlxalq məhkəmə qarşısına çıxarılmaqla layiq olduğu cəzanı və təzminatı ödəyəcək. Sevindirici və qürurverici qarət olunan gözəl mekənimiz aydınlığa çıxıb. O bölgələrə həyat qayıdıb. Artıq doğma yerlər doğma nəfəslə canlanmaqdadır. Missiyası və amacı ancaq və ancaq qurub, yaratmaq olan Azərbaycan dövləti, onun vətəndaşları işğaldan azad edilən Ağdam, Füzulu, Kəlbəcər, Zəngilan və digər ərazilərdə ağacəkmə aksiyalarına başlayıblar. Qısa müddət ərzində on minlərlə müxtəlif növ ağac ekilib. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev işğaldan azad edilmiş torpaqları "Yaşıl enerji" zonası elan edib və 2022-2026-cı illər üzrə tədbirlər planı təsdiqlənib, bu ərazilərdə 2050-ci ilədək "Netto sıfır emissiya" zonasına çevrilməsi nəzərdə tutulur. COP29 konfransının Azərbaycanda keçirilməsi ölkəmizdə ekoloji mühitin qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi baxımından mühüm və əhəmiyyətli imkanların yaradılması deməkdir. Səbəbsiz yərə deyil ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamı ilə 2024-cü il ölkədə "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilmişdir.

İLHAM ƏLİYEV

Aqrar turizm: potensial və perspektivlər

Azərbaycan iqtisadiyyatının neftdən asılılığının azaldılması üçün inkişaf etdirilməsi vacib olan perspektiv sahələrdən biri də turizmdir

Hazırda turizm planetar miqyasda sürətlə inkişaf edən biznes sahələrindəndir. Dünya üzrə ümumi milli məhsulun 10 faizi, ixracatın 8 faizi beynəlxalq turizmin payına düşür, göstərilən xidmətlərin təqribən üçdə biri beynəlxalq turizm vasitəsilə həyata keçirilir. Dünyada əməkqabiliyyətli əhalinin 8 faizi turizm industriyasında və onunla bağlı iqtisadiyyat sahələrində məşğuldur.

Azərbaycanın turizm potensialı

Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun inkişafı dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərini təşkil edir. Ölkə iqtisadiyyatının neftdən asılılığının

azaldılması üçün klaster yanaşma məqbul sayılır. Klaster yanaşma zamanı Azərbaycanda perspektivi aydın görünən bir neçə sahənin inkişaf etdirilməsi əsas götürülür. Ölkəmizdə yüksək potensial və perspektivləri olan sahələrdən biri də aqrar sektor və bir növ ona bağlı olan turizm sektorudur.

Azərbaycan təbi şəraiti, olduqca zəngin və rəngarəng rekreasiya ehtiyatları, xarici və daxili turizmin və əhalinin istirahətinin təşkili üçün hər cür şəraitə malikdir. Respublikamızın əlverişli iqlim şəraiti, ilboyu zirvələri qar və buzlaqlarla örtülü olan ecazkar quruluşu, cəlbədicə landşaftı, çoxsaylı dağ çayları və şirinsulu gölləri, insani heyretə gətirən şəlalələr, yüzlərlə mineral və müalicəvi bulaqlar, narın qumlu dəniz çimərlikləri, palçıq vulkanları, tarixi-mədəni abidələr və s. ölkədə daxili və xarici turizmin inkişaf etdirilməsi üçün geniş imkanlar yaradır.

Nəqliyyat xidmətlərinin, yolların və s. inkişafı sahibkarlıq, turizm və s. sahələrin dirçəlişinə təkan verir. O cümlədən, bu gün Azərbaycanın ən ucaq kəndlərindəki rahat yolların çəkilməsi, ölkəmizin Şərqi-Qərbi, Şimal-Cənub kimi iri beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin qovşağında yerləşməsi turizm sektorunun da inkişafına ciddi təsir göstərməkdədir.

Belə ki, həm ölkə daxilində, həm də beynəlxalq səviyyəli yolların yenidən qurulması, yeni yolların çəkilişi ölkənin Avropa və Asiya arasında yerləşən nəqliyyat qovşağı kimi əhəmiyyətini daha da yüksəldir. Azərbaycanın tranzit potensialı artıqca isə ölkə ərazisindən tranzit kimi istifadə edən xarici daşıyıcıların sayı da çoxalır. Bu da turizmin inkişafında mühüm rol oynayır.

Daxili turistlərin yerli turizmə cəlbi

Məlumdur ki, turizmin inkişafında daxili turistlər xüsusi rol oynayır. Xüsusən, ölkəmizdə kənd turizminin inkişafı əsasən daxili turistlərdən asılıdır. Belə ki, turizmin ekoloji turizm, dağ turizmi, idman turizmi və s. müxtəlif növləri içərisində kənd turizmi daha geniş yayılıb. Eyni zamanda, Azərbaycanda da kənd turizminin inkişaf etdirilməsi üçün çox geniş potensial imkanlar mövcuddur.

Hər bir ölkədə, xüsusilə də əhalisinin təqribən yarısı kənd yerlərində yaşayan Azərbaycan kimi ölkələrdə kənd turizminin inkişafı çox vacibdir. Çünki kənd turizmi şəhər mühitinin kənd mühiti ilə əvəz olunması ilə yanaşı, kənd yerlərində kiçik sahibkarlığın inkişafının, kənd təsərrüfatı məhsullarının istehlakçılara birbaşa çatdırılmasının təmin edilməsində, bölgələrin mövcud potensialından səmərəli istifadə olunmasında xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Araşdırmalardan aydın olur ki, kənd turizmi ümumilikdə, milli park və təbiət ərazilərindən istifadəyə, insanların istirahət tələbatında ətraf mühitlə bağlılığa, mədəni və milli irs nümunələrindən, eləcə də tarixi memarlıq abidələrindən istifadəyə, yüksək keyfiyyətli yaylaq havasına və müalicəvi bulaq sularına daimi tələbatın olmasına əsaslanır.

Aydındır ki, kənd turizm mərkəzləri əsasən bezi dağlıq rayonlarda- Quba, Qusar, Xaçmaz, Masallı, Şamaxı, Qəbələ, Şəki və s. rayonların ərazisində yerləşir. Lakin Tovuz, Şərur, Gədəbəy, Ordubad, Daşkəsən, Zaqatala, Lerik, Yardımlı, Qax, Lənkəran, Balakən, Neftçala və s. rayonlarda da böyük potensial var.

Dövlət turizmin təbliği üçün nə edir?

Turizm sahəsində çalışanların peşə hazırlığının artırılması məqsədi ilə 2006-cı ildə Turizm İnstitutu yaradılıb, onun nəzdində müxtəlif peşələr üzrə daimi fəaliyyət göstərən kurslar açılıb, eyni zamanda, Ümumdünya Turizm Təşkilatının dəstəyi ilə müxtəlif təlim proqramları həyata keçirilməkdədir.

2002-ci ildən başlayaraq, hər il Azərbaycanda beynəlxalq turizm sərgisi təşkil olunur. Ölkədə turizmin əhəmiyyətini artırmaq, turizm potensialını təbliğ etmək, yerli adət-ənənələri, milli mətbəxi, mədəni və tarixi irsi tanımaq məqsədi ilə tematik nəşr məhsulları (kitab, buklet, CD və DVD-lər və s.) hazırlanır və yayılır, dünyanın müxtəlif televiziya kanallarında reklam çarxi nümayiş etdirilir, həyata keçirilən yeni layihələr barədə reklam və elanlar verilir, bu istiqamətdə internet imkanlarından və digər elektron daşıyıcı vasitələrindən də geniş istifadə edilir.

Zərərsiz, rahat, daimi gəlir mənbəyi

Turizm sektorunda mövcud potensialdan səmərəli istifadə olunsa, ölkəmiz bu sahədən daha artıq gəlirlər əldə edər. Ona görə də, turizm sektorunun ölkə iqtisadiyyatının aparıcı sahələrindən biri kimi inkişaf etdirilməsi bu gün Azərbaycanda ən mühüm vəzifə olaraq qarşıda durur. Son illər Azərbaycanda əldə olunmuş iqtisadi irəliləyiş bu vəzifənin yeni imkanlara adekvat səviyyədə həllinə şərait yaradır. Digər sektorlardan fərqli olaraq turizm ekologiyaya zərər vurmayan, xammal və ya industrial texnologiyaya tələb etməyən, faydalı qazıntıların istiafəsinə ehtiyac duymayan bir sektordur. Təsədüfi deyil ki, bir çox ölkələrin əsas gəlirləri məhz bu sektordan əldə olunur.

Əgər kənd turizminin inkişafına daha çox diqqət göstərilərsə, qısa müddətdə bu sahədə böyük irəliləyiş əldə olunar. Nəticədə həm əhalinin, həm də dövlət büdcəsinin gəlirləri artar, ölkədən valyuta çıxışı azalar, ölkəyə valyuta axını çoxalır, bu, həm də məşğulluq probleminin həllinə böyük töhfə olar. Üstəlik, bu sahənin inkişafı dolayı yolla digər sahələrin də inkişafına təkan verər, iqtisadi dövriyyəni artırar.

Elçin Bayramlı

Həkimlər və xəstələr...

MƏTANƏT

Hər il tibbi yardım göstərilməsi zamanı təhlükəsizlik qaydalarına əməl olunmadığına görə, dünyada milyonlarla pasiyent zərər görür. Aşağı və orta gəlir səviyyəsi olan ölkələrdə isə həmin qaydalara əməl olunmadığına görə 2,6 milyon nəfər həlak olur. Dünya miqyasında pasiyentlərə vurulan zərərin sosial və iqtisadi fəsadları bir neçə trilyon dollarla ölçülür. Elə bütün bunlara Səhiyyə Assambleyasının 72-ci sessiyasında sentyabrın 17-si Ümumdünya Pasiyentlərin Təhlükəsizliyi Günü kimi təsis olunub.

İnsan həyatı, sağlamlığı birbaşa həkimlərdən asılı olduğu üçün Pasiyent Təhlükəsizliyi gününün bir tərəfində həkimlər, digər tərəfində isə xəstələr, yəni pasiyentlər dayanır. Həkimlər xəstənin həyatını xilas etməyə, onunla mehriban davranmağa borcludur. Xəstənin hərtərəfli qayğısına qalmaq, sağlamlığının qorunması üçün həkimlər and içiblər, Hipokrat andı.

Xəstələr isə həkimə tabe olmalı, onun tövsiyə və məsləhətlərinə əməl etməlidir ki, nəticə müsbət olsun.

Lakin təəssüflər olsun ki, müasir dövrimizdə yalnız maliyyə təchizatından sonra xəstə müalicəsinə başlayan, məhz bu cəhətə görə xəstə ilə münasibət qura bilən həkimlər az deyil.

Pasiyentlərin təhlükəsizliyi dedikdə gözəl önünə həyatını səhiyyə sistemine verən vicdanlı həkimlər, bilik və qabiliyyətini artıran, xəstələri düzgün müalicə etmək üçün yenilikləri öyrənən, maliyyə təchizatı onun üçün ikinci planda olan səhiyyə işçiləri gəlir. Xəstənin hər bir ağrı-acısını öz ağrısı hesab edən, xəstə məmnunluğu üçün gecə-gündüz səylə, vicdanla çalışan həkimlər gəlir.

Təəssüf ki, bu gün səhiyyə, sağlamlıq ocaqlarını biznes obyektinə çevirən "həkimlər", "səhiyyə işçiləri" də az deyil. Tez-tez rast gəlinən hadisələrdən biri xəstə ölümü, kiminsə əməliyyat zamanı həyatını itirməsi, doğuş zamanı dünyasını dəyişməsidir. Eşidirik ki, hansısa bir özəl xəstəxanada doğulan uşağın valideynindən külli miqdarda pul qoparmaq üçün yeni doğulan uşaq günlərlə xəstəxanada küvəcdə saxlanılır, həm də yüksək depozitlə. Qadının normal doğuşla uşağını dünyaya gətirməsinin mümkün olduğu halda, onun keysəriyyə əməliyyatına cəlb olunması hadisələri də az sayda deyil. Və yaxud da pulu olmadığı üçün həkim qəbuluna düşə bilməyən xəstələr də var.

Və həkimlər də var ki, onu utanmadan söyləyir ki, mənim yanıma pulu olan gəlsin, pulu olmayan getsin dövlət xəstəxanalarına.

Tək özəl xəstəxanalarda deyil, dövlət xəstəxanalarında da problemlər xeyli var. Məsələn, ölkəmizdə tətbiq olunan icbari tibbi sığorta sistemində də dəqiqəbaşı problemlərlə rastlaşmaq olur. Yəqin ki, işin düzgün qurulmamasının nəticəsidir ki, xəstəxanalarda həkim qəbuluna düşmək üçün günlərlə növbə gözləməli, ÜSM müayinəsi üçün 10 günlərlə gözləməli olursan.

Beləliklə, pasiyentin təhlükəsizliyi hər zaman təmin oluna bilirmi? Yəni həkimə müraciət edən xəstə hər zaman məmnun qalırımı? Əlbəttə, eyr. Həkimlər var ki, xəstəni müayinə edir, müalicəyə başlayır, lakin heç bir effekti olmur. Xəstə sağalmağa əvəzinə, vəziyyəti gündən-günə pisləşir. Belə isə yaxşılıq qoyaq bir kənara, yaxşı olmayanları pasiyentlərin təhlükəsizliyi haqqında düşünməyə çağırıraq. O pasiyentlərin ki, onlar həkimə gedərkən böyük bir ümidi də qəlblərində aparırlar. Bu ümidi məhv etməyin, həkimlər!

Havaların soyuması, mövsümi keçidlər və xüsusilə payızın gəlişi ilə yoluxucu xəstəliklərə tutulma tezliyi artır. Maddələr mübadiləsinin dəyişən hava şəraitinə uyğunlaşa bilməməsi, qapalı yerlərdə daha çox vaxt keçirmək kimi amillər virusların daha sürətli yayılmasına səbəb olur. Payız və qış kimi soyuq mövsümləri kiçik ehtiyat tədbirləri ilə yoluxucu xəstəliklərə tutulmadan keçirmək olar. SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

Payız aylarında rast gəlinən yoluxucu xəstəliklər və onlardan qorunma yolları

Soyuqdəymə tez-tez qriplə qarışdırılır. Lakin qrip zamanı qızdırma daha yüksək olur, halsızlıq, əzələ ağrıları və zəiflik daha çox özünü göstərir və yataq istirahəti tələb olunur. Bir çox virus damcı yoluxma yolu ilə

keçərək soyuqdəyməyə səbəb ola bilər. Yataq istirahəti və bol maye qəbulu ilə öz-özünə keçir.

Qrip sizi bir neçə gün yatmağa məcbur edən yoluxucu və ağır xəstəlikdir. 39 dərəcədən yuxarı qızdırma, üşümə, titrəmə, baş ağrısı, bütün bədəndə əzələ və oynaq ağrıları, quru öskürək ilə müşayiət olunur. Xüsusilə uşaqlarda qarın ağrısı və yüngül ürəkbulanmaya da səbəb ola bilər. Yaşlılarda, uşaqlarda və xroniki xəstəlikləri olan insanlarda pnevmoniyaya səbəb ola bilər.

Bronxitdə yüksək hərarət, zəiflik və bədən ağrıları ola bilər. Ancaq əsas simptom davamlı, üst-üstə düşən öskürək hücumlarıdır. Bu simptomlar görünəndə mütəxəssislə məsləhətləşmək lazımdır. Çünki bir-birindən tamamilə fərqli olan allergik bronxit və mikrob bronxitin müalicəsi mütəxəssis tərəfindən diferensiallaşdırılmalı və ona uyğun olaraq lazımı müalicə seçilməlidir.

Pnevmoniya ağciyər toxumasının son dərəcə təhlükəli infeksiyası kimi qeyd olunur. Yüksək hərarət, öskürək, tünd bəlgəm, nəfəs darlığı, bel-sinə nahiyəsində ağrı və yorğunluq yaranır. Yataq istirahəti, bəzi xüsusi hallarda xəstəxanaya yerləşdirmə və

müvafiq tibbi müalicə mütləq tələb olunur.

Otit mediası uşaqlıqda çox rast gəlinən orta qulaq və qulaq pərdəsinin bakterial iltihabıdır. Antibiotik müalicəsi mütləq təbiiq edilməlidir. Adekvat müalicə olunmazsa, orta qulaqın xroniki iltihabı, menenjit, qulaq pərdəsinin yırtılması, sinüzit və eşitmə itkisinə səbəb ola bilər.

Faringit 75 faizi virus mənşəli olan, boğaz ağrısı, boğazda quruluq, udma çətinliyi, yüksək hərarət, üşümə, titrəmə, tərləmə və

Payızın gətirdiyi xəstəliklər: Necə qorunmaq?

halsızlıqla müşayiət olunan boğaz iltihabıdır. Müayinədən sonra lazım olarsa antibiotik müalicəsi başlanıla bilər. Boğazın sağ və sol tərəfindəki badamcıqların şişməsinə, udma çətinliyinə, boğaz ağrısına, boyun limfalarının şişməsinə və yorğunluğa səbəb ola bilən və ümumiyyətlə bakteriya mənşəli olduğu üçün antibiotik istifadəsini tələb edən bir xəstəlikdir. Xüsusilə badamcıqlarda ağ lövhələr varsa, vaxt itirmədən həkimə müraciət etməlisiniz.

Sinüzit alnın orta xəttində, almacaq sümüklərində və göz ətrafında dolğunluq hissi, baş ağrısı, qızdırma, burun axması, burun tıxanıklığı ilə xarakterizə olunan baş sümüklərindəki sinus adlanan boşluqların iltihabı xəstəliyidir. Ümumiyyətlə bakterial mənşəli olduğu üçün antibiotiklərin istifadəsini tələb edir.

Həkim-terapevt Sübhan Hacıyev:

"Ümumiyyətlə, payız bir çox özünü xəstəliklərlə bürüzə verən bir mövsümdür. Payız aylarında biz daha çox allergik xəstəliklərin baş qaldırdığını görürük, xüsusilə də tənəffüs allergik xəstəlikləri. Bura aiddir faringit, laringit, allergik bronxit, bir çox astmatik komponentlərin üstünlük təşkil etdiyi xəstəliklərin, yeni bronxial astmanın kəskinləşməsi və s.

Eyni zamanda payız aylarında məktəblərin, baxçaların, bir çox iş yerlərinin daha aktiv çalışdığı, toplumların və insanların bu toplumlarda sıxlığının artdığı üçün bir çox tənəffüs yollarının virus infeksiyalarına da rast gəlirik. Bura aiddir odenavirus, rinovirus, qrip virusu, Pandemiyanın yaşadığımız

COVID və s. viruslar.

Respirator virus infeksiyalarında özlərini daha çox hərarət, baş ağrısı, burun axması, ümumi halsızlıq, quru öskürəklər, bəzən ağır hallarda bu quru öskürəklər 48 saat sonra bəlgəmli öskürəklərə keçə bilər və s. kimi simptomlarla özünü göstərmiş olur.

Bir çox hallarda immun sistemimiz özü bu xəstəliklərin öhdəsindən gələ bilər. Lakin 3 gündən çox davam edən hərarət və ümumi halsızlıq əlamətlərində artıq insanlarımız həkimə müraciət etməlidirlər. Çünki bunların sonrakı ağırlaşmaları ola bilər və bu virus infeksiyalarının yanına əlavə olaraq bir bakteriyalı infeksiya da qoşula bilər, nəticədə durum daha da ağırlaşmış və fəsadlaşmış olur.

Bütün bunlardan qorunmaq üçün bir həkim olaraq tövsiyə edərdim ki, insanlarımız mövsümə uyğun geyinsinlər, bol-bol su tökətsinlər, normal yuxu rejimində olsunlar, mövsümi meyvələrdən istifadə etsinlər. Payız-qış qabağı mütləq şəkildə vitamin D, C, sink, selen kimi mikroelementlərdən istifadə etsinlər və duzlu su ilə ağız və burun boşluqlarını təmizləsinlər".

Həkim-pediatr Aygün Cəfərlı: "Kəskin respirator xəstəliklər həmişə zamansız gəlir. Belə ki bu xəstəliklər orqanizmdə immunitet aşağı salaraq halsızlıq, qızdırma, iştahsızlıq və s. yaradır. Düzgün müalicə təyin etmək üçün xəstəliyin səbəblərini araşdırmaq lazımdır: virusdur, yoxsa bakteriya? Təbii ki, özbaşına bunu etmək çətinidir. Amma hər halda, virus infeksiyasını bakterial infeksiyadan fərqləndirən bəzi əlamətlər var. Virusları bakteriyadan ayırmaq nə üçün lazımdır?"

Payız-qış mövsümündə soyuqlamış adamların sayı artır. Respirator infeksiyon xəstəlikləri çox vaxt viruslar, yaxud bakteriyalar törədir. Hər iki törədicinin yaratdığı patologiyaların simptomatikası oxşardır və onları ayırmaq çox çətinidir. Amma infeksiyanın tipini təyin etmək vacibdir. Virus mənşəli infeksiyalara aiddir:

- * rinovirus infeksiyası (virus burunun selikli qişasını zədələyir);
- * qrip;
- * adenovirus infeksiyası (yuxarı tənəffüs yollarının selikli qişasını zədələyir, gözler yaşarır, yüngül intoksikasiya simptomları narahət edir);
- * paraqrip (orta dərəcəli intoksikasiya və

qırtlağın, yuxarı tənəffüs yollarının zədələnməsi);

* infeksiyon mononukleoz (yüksək hərarət, kəskin boğaz ağrısı və limfa düyünlərinin böyüməsi);

* RS (respirator-sintisial virus - (xəstəlik aşağı tənəffüs yollarını zədələyir);

* metapnevovirus infeksiyası (virus tənəffüs sistemini və həzm traktını zədələyir, ishal ilə ifadə olunur).

Virus mənşəli patologiyalara bakterial fəsadlar da qoşula bilər. Bakterial mənşəli xəstəlikləri şərti-patogen kateqoriyasına aid olan bir sıra bakteriyalar törədir.

Orqanizmin müqaviməti zəifləyən kimi bu bakteriyalar aktivləşərək ağız, udlaq, burun selikli qişasını zədələyir, bronxlara, burun ciblərinə, ağciyərlərə, traxeyaya sirayət edir. Virus infeksiyası ilə mübarizə aparmaq

üçün virus əleyhinə preparatlar, bakterial infeksiyasına qarşı isə antibiotiklər təyin edilir. Antibiotiklər virusların qarşısında acizdir, virus əleyhinə preparatlar isə bakteriyaların öhdəsindən gələ bilər.

Adekvat müalicənin aparılmaması ağır fəsadlara gətirib çıxara bilər. Bəzi virus xəstəlikləri (təbii ki, qripdən söhbət getmir) ciddi müalicəsiz, özü keçir. Amma bakterial infeksiyanı antibiotiksiz ləğv etmək mümkün deyil. Əks halda, pasient ciddi fəsadlara məruz qalır".

Payızda özünüzü infeksiyalardan qorumaq üçün bu tövsiyələrə qulaq asın

- Əgər sizdə C və D vitaminləri, sink və

dəmir çatışmazlığı varsa, onları qırmızı ət, qoz-fındıq, noxud, bama, ispanaq, naringi, portağal, limon, qreyppfüt, bibər, ananas və kivi kimi qidalarla təbii yolla vitamin qəbul etməyi unutmayın.

- Risk faktorlarınız varsa, epidemiya dövründə ictimai nəqliyyat kimi izdihamlı mühitlərə girməli olduğunuz zaman maska taxın.

- Gıgıyənaya diqqət yetirin.
- Evi və ətrafı yaxşı havalandırın.
- Balanslı və adekvat bir pəhriz edin.
- Hər gün 40 dəqiqə gəzin.
- Nizamlı və keyfiyyətli yuxu alın.
- Siqaret çəkməyin və spirtli içki içməyin.
- Bol su için.
- Stressdən uzaq durun.

Ayşən Vəli

Susuz qalmağa hazırsınızmi?

Su yer üzündə canlıların yaşaya bilməsi üçün əsas zərurətdir. İnsanların, bitkilərin və heyvanların da daxil olduğu ekosistemin əsasını o təşkil edir. Planetimizin unikalılığı həm də su ehtiyatının olması ilə ölçülür. Lakin bu sərvətin qorunması şərtidir, su qaynaqlarının mühafizəsi quraqlığa qarşı mübarizənin başlanğıcıdır. Su israfı heyvandarlıq və əkinçilik sahələrinə zərər vurmaqla insanların əsas dolanışq vasitələrini əlindən alır. Susuz qalmaq epidemik xəstəliklər, məcburi köçlər və ərzaq qıtlığı kimi təhlükələrə yol açır. Suya qənaət etməklə quraqlığın, xəstəliyin və su qıtlığının qarşısını ala bilərik, əks halda bizi yaxşı gələcək gözləmir.

2003-cü ildən etibarən hər il sentyabrın 18-i Ümumdünya Su Monitorinqi Günü və ya Ümumdünya Su Keyfiyyətinin Monitorinqi Günü kimi qeyd olunur. Amerika Təmiz Su Fondunun təşəbbüsü ilə təsis edilən bu ekoloji bayram indi planetin su ehtiyatları problemləri haqqında ictimaiyyətin məlumatlılığının artırılmasına və çirklənmədən mühafizədə iştiraka yönəlmiş məlumat və maarifləndirici proqrama çevrilib. Proqram insanlara yerli su obyektlərinin vəziyyətinin əsas monitorinqini özləri həyata keçirməyə imkan verir və Su Ətraf Mühit Federasiyası və Beynəlxalq Su Assosiasiyası tərəfindən dəstəklənir.

Ümumdünya Su Monitorinqi Günü'nün əvvəlcə ABŞ Konqresi tərəfindən Təmiz Su Aktinin qəbul edildiyi tarix - 1972-ci il oktyabr

rın 18-i şərəfinə oktyabrın 18-də qeyd edilməsi planlaşdırılırdı. Həmin sənəd ölkənin su ehtiyatlarının bərpası və mühafizəsi məsələlərini həll edir. Ancaq zaman keçdikcə bayram populyarlıq qazandı və digər ölkələrdə keçirilməyə başladı. Buna görə də, 2007-ci ildən bəri, ilin bu vaxtında

su hövzələrində, sututarlarda su donan ölkələrin iştirakını asanlaşdırmaq üçün onun tarixi bir ay əvvəlcə köçürüldü.

Məlumat üçün qeyd edək ki, dünyanın 70 faizi su ilə örtülüdür, lakin içməli su ehtiyatları bütün suyun yalnız 1 faizini təşkil edir. Həmçinin, dünyadakı şirin su qaynaqlarının yalnız 10 faizi əlçatandır. Su ehtiyatlarının kəmiyyət və keyfiyyətə qeyri-kafi və əlçatmaz olması təbiətə, cəmiyyətə və iqtisadiyata birbaşa təsir göstərir. Qlobal suya tələbat hər gün artır. Sosial, iqtisadi və ekoloji sahələrdə su problemi bəşəriyyət üçün əsas təhlükələrdən biri hesab olunur. İçməli su indi ən çox ticari söz-söhbət yaradan təbii sərvətdir. Dünya ölkələri içməli suya çıxış, əlçatanlıq məsələsində bir-birindən gizlin tədbirlər görməkdədir. Artıq qızıl yataqları, neft quyuları qədər içməli su ehtiyatları da milli sərvət hesab edilir.

Hazırda dünyada təxminən 55 milyon insan quraqlıqdan əziyyət çəkir. Qeyri-adekvat su ehtiyatları heyvandarlıq və kənd təsərrü-

fatı sektorlarına zərər vurmaqla yanaşı, insanların əsas dolanışq vasitələrini də risk altına qoyur. O, epidemik xəstəliklər, məcburi köçlər və ərzaq qıtlığı kimi təhlükələr yaradaraq bəşəriyyətin həyatını təhlükəyə atır.

Azərbaycan transsərhəd çayların çirkləndirilməsi probleminə çox əziyyət çəkir. Çirklənmə həm əhali, həm də müəssisələr tərəfindən həyata keçirilir. Ən çox çirklənməyə məruz qalan çaylarımızdan biri olan Oxçuçayda iki ildən çoxdur ki, monitorinqlər aparılır, nümunələr götürülərək laboratoriyada analiz olunur. Nəticəyə əsasən onu demək olar ki, Oxçuçay mütəmadi olaraq ağır metallarla çirklənməyə məruz qalır. Çayın suyunun tərkibində dəmir, manqan və bir çox ağır me-

talların miqdarı dəfələrlə yolverilən qatılıq həddini ötür. Kimyəvi analizlərlə yanaşı, bioindikatorlara görə də Oxçuçayın qiymətləndirilməsi aparılıb. Bioindikatorlara görə çayda polisaprob orqanizmlər üstünlük təşkil etdiyindən çirklə çay kimi qiymətləndirilib. Buna səbəb Ermənistan ərazisindən dağ sənaye mədən və filiz saflaşdırma kombinatlarından,

həmçinin məişət tullantı sularının təmizlənmədən Oxçuçaya axıdılmasıdır.

Azərbaycan ərazisində içməyə yararlı sular məhdud ehtiyatlara malik olmaqla qeyri-bərabər paylanıb. Hazırda ölkənin yerüstü su ehtiyatları 27 kubkilometr təşkil edir, quraqlıq keçən illərdə isə bu ehtiyat 20-21 kubkilometrə qədər azalır. Yerüstü su ehtiyatlarının mənbələrini çaylar, göllər, su anbarları və buzlaqlar təşkil edir. Ölkəmizin şirin su ehtiyatlarının 70-72 faizi ölkə hüdudlarından kənarında formalaşır. Son 1 ildə Azərbaycanın su ehtiyatları minimuma düşüb. Dünyada gedən qlobal istiləşmə bizdən də yan keçmir. Həmişə bol sululuğu ilə məşhur olan Kür və digər kiçik çaylar quruyur. Təəssüf ki, bizdən fərqli olaraq, bir çox dünya ölkələri bu həyatı təhlükə ilə bağlı ciddi tədbirlər gördü. Azərbaycan su ehtiyatlarının az olduğu ölkələrdən biridir,

ölkənin ümumi su ehtiyatının 70 faizi xarici mənbələr hesabına formalaşdığından qlobal problem başlayanda həmin 70 faiz su da bizə çatmayacaq. Transsərhəd çaylarından gələn suyu həmin ölkələr istifadə edəcək.

Kürdə suyun səviyyəsinin aşağı düşməsi məsələsinə gəlincə, bunun bir çox səbəbləri var. Onlardan biri Kür çayının mənbəyi olan Türkiyədə bir neçə su anbarının tikilməsidir. Mənbə sularının böyük hissəsi orada toplanılır və çaya az gəlir. İkincisi isə, Kürə axan kiçik çaylar ekoloji səbəbdən quruyub. Məsələn, meşələr qırılıb, qum, çınqıl daşları daşınılıb. Həmin çaylar lilliyi suyu Kürə gətirir və çayın aşağı axarlarında onun dibi yuxarı qalxır. Məhz ona görə də keçən il əksinə olaraq, dəniz suyu Kürə axmağa başladı. Üstəlik, Kür çayına təzyiq artıb. Ondən suvarmada nəzarətsiz və məhdudiyətsiz istifadə edilir. Bir çox böyük plantasiyalar suvarma üçün Kür çayının suyunu normadan artıq götürürlər.

Qeyd edək ki, Azərbaycanın 30 faiz su ehtiyatı Qarabağda yerləşir. Həmin su ehtiyatlarından səmərəli istifadə edilsə ətraf regionlar da vəziyyətdən çıxıb bilər. Amma bu kortəbii yox, sistemli, elmi şəkildə əsaslandırılmış işlər vasitəsi ilə həyata keçirilməlidir. Suyun düzgün paylaşdırılması, bölüşdürülməsi, su mənbələrinə normal təzyiq verilməsi kimi məsələlər nəzərə alınmalıdır. Yeni bir tərəfdə daha çox su istismar edib, digər tərəfdə qıtlıq yaratmamaq üçün düzgün kanalların çəkilməsi, alternativ mənbələrdən istifadə etmək lazımdır.

Lalə Mehralı

Azərbaycan milli folklorunda xüsusi yeri olan rəqs bədii obrazın ritmik plastik hərəkətlərinin və insan bədəninin ifadəli vəziyyətlərinin dəyişilməsi ilə yaranan incəsənət növüdür. Azərbaycan xalq rəqslərinin çox qədim tarixi var. Bunu bilməyən yoxdur.

Milli rəqslərimiz hər zaman xalqımıza baş ucalığı gətirib. Onlar xalqın milli xüsusiyyəti və xarakterini ifadə edib hər zaman. Rəqslərimiz kişilərin igidliyindən, cəsurluğundan, qorxmazlığından, vətənpərvərliyindən, qadınların xanım-xatınlığından söhbət açıb. Bu rəqslərdəki hərəkətlər sanki zərərbinlə hesablanıb. Kişilər üçün ayrı, qadınlar üçün ayrıca, yerli-yerində öz əksini tapıb. Milli rəqslərimizə tamasa edərəkən sanki bir filmə baxırsan, onun bir başlanğıcı və sonu var. Rəqslərimiz mənə, çağırış ifadə edir. Azərbaycan xalqının kişi və qadınlarına məxsusluğu ortaya qoyur.

Bəs bu gün necə, rəqs məşğələlərində övladlarımıza hansı rəqslər öyrədilir. Bunun fərqi varan varmı? Yoxsa müasirlik pərdəsini gözümüz önünə çəkib baş verənlərə göz yummağı qarşımıza məqsəd qoymuşuq? Bu barədə danışaq.

Görünəndən söhbət açaq

Bu gün sosial şəbəkələrdə, xüsusilə Tiktokda qarşımıza çıxan rəqs videoları bizi düşünməyə vadar edir. Bəziləri üçün "nə gözəl rəqs edir", "maşallah" ifadələri ilə qarşılanan, bəziləri üçün "gör övladım necə gözəl öyrənib" kimi "qürur" yaradan hissələrə bir də milli rəqslərimizin fonunda nəzər salaq.

Bu rəqslərdə Azərbaycan qadınına məxsusluqla hazırkı rəqs məşğələlərində öyrədilənləri qarşı-qarşıya qoyaq. Fərqi nəzər salaq. Və bir qədər düşünməyə çalışaq. Görək, milli rəqslərimizdən onlarda əsər-ələmət varmı? Yaxşı bunu qoyaq kənara. O mənada qoyaq ki, bəzi valideynlər deyə bilər ki, biz uşağımızı milli rəqs öyrənməyə göndərmirik ki, sadəcə rəqsi öyrənməyə göndəririk.

Elə əsas məsələ də bu zaman ortaya çıxır. Uşaqlara necə rəqslər öyrədilir, bu rəqslərdəki hərəkətləri görürsünüz mü? Baxmaq kifayət deyil, görürsünüz mü? Onlara necə rəqs öyrədildiyinin fərqi nədir?

Çox təəssüf hissi ilə qeyd edim ki, artıq bu rəqsləri öyrənən yeniyetmə-gənc oğlan və qızların bəzi kliplərə də çəkildiyini görmüşük. Oğlan başlayır, öz yerini qıza verir və rəqs eyni hərəkətlərlə davam olunur. Adam baxdıqca ürəyi ikrah hissi ilə döyünür. Nə üçün döyünür? Çünki qarşımızda bizim mentalitetlə, dəyərlərlə əlaqəsi olmayan səhnə görürük. Xanım-xatınlıqdan əsər-ələməti olmayan qadın rəqsi görürük. Kişiliyə yaraşmayan, əzilib-büzülən, ilan kimi qıvrılıb-açılan, kişidən çox qadını ifadə edən rəqsləri görürük. Sanki qadınlar kişiləşir, kişilər isə qadınlaşır. Bax, budur müasir rəqslərimizdəki "kolorit".

Valideynlər hara baxır?

Rəqs gözəl, həm də əyləndirici, eyni zamanda sağlamlığa da xidmət edən bir sənət növüdür. Uşaqları kiçik yaşından rəqsə yazdırmada, əlbəttə, fayda var. Həm xüsusi istedadın ortaya çıxması, həm məşğuliyyət, əyləncə baxımından bu, gözəl bir seçimdir. Lakin uşağın əlindən tutub hər hansı rəqs müəlliminin yanına aparmaq, onun gələcək taleyini tanımadığımız bir nəfərə tapşırmaq nə dərəcədə doğrudur, bu barədə düşünürük mü? Araşdırırıq ki, bu rəqs müəllimi bizim uşağımıza nə öyrədəcək?

Görünən odur ki, bu barədə düşünən çox az valideyn var. Belə olmasa idi, Tiktok-

da, İntaqramda dəqiqə başı oğlanlaşan qızlarla, qızlaşan oğlanlarla qarşılaşmazdıq. Bu uşaqların müəllimlərinin kənardan dayanıb fərəhlə gülməsinin, utanmazcasına əl çalmasını şahidi olmazdıq.

Görəsən bu müəllim uşağa nə öyrətdiyinin fərqi varmı? Nəyə gülür, nə üçün qoltuqlarına qarpız yerləşir? Nə öyrətdiyi üçün?

Bəlkə də yanılıram, bu, elə valideynlərin seçimidir? Belə isə əsla düzgün seçim deyil. Bu gün baxmaqda doymadığınız, qızınızın oğlan hərəkətlərinin ifadəsi ilə etdiyi rəqs sabah onun özünün də, sizin də utanmağı ilə nəticələncək. Hələ bəlkə də uşaqlarınız böyüyəndə sizi məhkəməyə verəcək ki, nə üçün mənə bu rəqslərin öyrədilməsinə icazə vermişiniz. Hələ bir üstəlik də böyük bir uğur kimi çəkib sosial şəbəkələrdə də paylaşsınız. Axı bu qızlar gələcəkdə sevib-seviləcək, ailə quracaq, ana olacaq. Bu rəqslərin onların gələcəyinə yamaq olmasından da çəkinirsiniz? Yoxsa heç bu barədə düşünən yoxdur...

Diqqət edilməli məsələlər var

Övladımızın gələcəyi üçün hər addımına, hətta belə məşğələlərdə ona nələrin öyrədilməsinə diqqət yetirməliyik. Bu gün uşaqlarımıza öyrədilən rəqslər tək bayağı musiqilərlə atılıb-düşməklə bitmir. Bəzi rəqs müəllimləri uşaqlara öyrətdiyi rəqslərdə başqa nüanslar da var. Oğlan və qızların bir-birinə daha çox yaxın olması, kişiye xas ol-

Uşaqlarımız necə rəqs edir: gülək, yoxsa ağlayacaq?..

ham edəcək. Bu gün uşaqlara nə kimi rəqslərin öyrədilməsinə əsla məhəl qoymadan onları göndərdiyimiz məşğələlər sabah onun da, bəlkə özünüzün də utanmağına səbəb olacaq.

Gözlərimizi açıb övladlarımızın rəqsinə yaxşı-yaxşı baxaq

Belə etsək, inanın ki, gülmerik, ağlayırıq. Sosial şəbəkələrdə paylaşıldığınız videolara verilən rəyləri oxuyun, bunları da görmürsünüz? Oxuyun və görün ki, insanlar sizin övladlarınız üçün nə qədər narahatdır. Sizə düzgün seçim etməyi, uşaqlarınıza yazığınızı gəlməsinə tövsiyə edirlər. Lakin sizlər nə bunu görür, nə də mənə verirsiniz.

Qızlarımızın bu gün göbəyi açıq rəqs etməsinə, oğlanların darlıqdan hər an partlayacaq olan şalvarda qadın kimi rəqsinə, müxtəlif erotik hərəkətlərlə rəqs etməsinə yaxşı-yaxşı baxın. Özünü "like" toplamaq üçün onları küçənin ortasında oynadıb, videolarını paylaşan "müəllimlərinin" əməlinə baxın. Və sosial şəbəkələrdə milyonlarla insanın qarşısına çıxan övladlarınızın rəqsləri fonunda onların gələcəyinə nəzər salın.

Düşünürəm ki, bu barədə fikirləşmək heç də gec deyil. Gələcəkdə ağlayıb-sızlamamaq üçün bu gün gülməyin yeri yoxdur.

Uşaqlara diqqət edək, bu gün istənilən boşluq sabah bizlərin çəkəcəyi əziyyət olacaq. Özlərinin əziyyətinə isə söz ola bilməz. Belə isə uşaqları öz istəyimizin, düşüncəmizin qurbanı etməyə. Qoy onlar kişiliyi-ərlik-ərənliliyi, qadınlığı-xanım-xatınlığı, nazı özündə ehtiva edən Azərbaycan milli rəqslərini öyrənsinlər. İnanın, bu, həm sizə, həm övladınıza, həm də sabahımıza baş ucalığı gətirər.

Mətanət Məmmədova

Bu gün Azərbaycan bütün dünyaya öz musiqisi ilə səs salıb. Sərhədsiz dünyaları aşan Azərbaycan musiqisini belə bəşəri edən böyük simaları, dahi sənətkarlarıdır. Milli və klassik musiqimizin Xan Şuşinski, Cabbar Qaryağdıoğlu, Rəşid Behbudov kimi böyük klassikləri milli irsimizə iz salaraq sənət tariximizi zənginləşdirməklə yanaşı, onun dünyada tanınmasında da rol oynamışlar. Böyük sənətkarlar sırasında adı dünyada tanınan dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəylini bəşər musiqi xəzinəsinə bəxş etdiyi nadir nümunələr böyük məhəbbətlə qarşılanır. Qeyri-adi istedadı ilə tanınan Üzeyir Hacıbəyli yaradıcılığı yüksək qiymətləndirilir. Əbəs yerə deyil ki, sentyabrın 18-də ölkəmizdə Üzeyir Musiqi Günü qeyd olunur. 1995-ci ildə həmin gün dövlət statusu alır. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Sərəncamı ilə hər il 18 Sentyabr Üzeyir Musiqi Günü kimi qeyd olunmağa başlandı. Dünya musiqi xəzinəsinə parlaq incilər bəxş edən Üzeyir Hacıbəyli Azərbaycanda peşəkar musiqinin banisidir, bəstəkarlıq məktəbinin, musiqili komediya janrının yaradıcısıdır, Şərqdə operanın, operettanın əsasını qoyub, dövlət xorunu, simfonik orkestri yaradıb, dünya musiqi xəzinəsinə ölümsüz əsərləri ilə zənginləşdirib. Dahi bəstəkar Azərbaycan Dövlət Himninin müəllifidir. Bu gün Azərbaycan bayrağı, məhz həmin himnin sədaları altında dünyanın ən mötəbər salonlarında ucalır, həmçinin, tədbirlər bu himnin sədaları altında başlayır. Belə bir zəngin irsin müəllifinə çevrilən Üzeyir Hacıbəyli doğum günündə Azərbaycanda musiqi günü keçirilir. Üzeyir dünyası xatırlanır və vərəqlənir. Belə bir irsin yaradıcısı böyük bir sevgi ilə yad olunur. Üzeyir Musiqi Günü münasibətlə respublikamızda bir çox konsertlər, tədbirlər, sərgilər təşkil olunur. Bu il də müxtəlif səpgili tədbirlər keçirilir və bu davam etdirilir.

18 Sentyabr - Milli Musiqi Günü

nümü və 1985-ci ilin mühüm hadisələri təqviminə əsasən, Ü.Hacıbəyli yubileyi beynəlxalq miqyasda da qeyd edilmişdir.

BIZI MUSIQI BEŞİYİMİZƏ QOVUŞDURAN ZƏFƏR

Bu gün 30 ilə yaxın bir zamanda işğal altında olan torpaqlarımız azad olunmuş və böyük sənətkarların da ruhu azad nəfəs alır. 1985-ci ildə Üzeyir Hacıbəylinin 100 illik yubileyi münasibətlə Şuşada bəstəkarın heykəli ucaldılmışdı. Heykəltəraş Əhməd Səlikov tərəfindən hazırlanan abidə 1992-ci ildə Birinci Qarabağ müharibəsi zamanı erməni vandalizminə məruz qalaraq tamamilə məhv edildi. 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra işğaldan azad olunan ərazilərimizdə aparılan abadlıq-quruculuq işləri çərçivəsində tarixi-dini abidələrimiz, tarixi şəxsiyyətlərin ev muzeyləri və s. təmir və bərpa olunur. Bu sırada Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin tapşırığına uyğun olaraq bəstəkarın yeni heykəli hazırlandı və heykəlin modeli qalmadığından yeni abidə o dövrün mətbuatında dərc olunan və arxivdə saxlanılan fotolar əsasında yaradıldı. Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə bürüncdən hazırlanan heykəl Şuşa şəhərində öz əvvəlki yerində ucaldılıb. Ermənistan Silahlı Qüvvələrinin 1992-ci ildə Şuşanı işğal edərkən Üzeyir Hacıbəyli, Xurşidbanu Natəvan və Bülbülün gülləbaran etdiyi heykəlləri bu gün artıq Şuşaya qaytarılıb. "Güllələnmiş heykəllər" Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Şuşaya səfəri zamanı oraya aparıldı və dövlət başçısı heykəllərin açılışında iştirak etdi. Bundan əlavə, 44 günlük Vətən müharibəsində Ali Baş Komandanın qətiyyəti, Ordumuzun şücaəti nəticəsində tarixi ədalət bərpa edildikdən sonra Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq Sərəncamı ilə Şuşa şəhəri Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan olundu.

ÜZEYİR HACIBƏYLİ XVI BEYNƏLXALQ MUSIQI FESTİVALI

Azərbaycan professional musiqi sənətinin banisi Üzeyir Hacıbəylinin dünyaya gəldiyi 18 sentyabr ölkəmizdə ənənəvi olaraq Milli Musiqi Günü kimi təntənə ilə qeyd olunur. Azərbaycanda musiqi mədəniyyətimizin inkişafı və təbliği baxımından diqqətəlayiq olan Üzeyir Hacıbəyli XVI Beynəlxalq Musiqi Festivalı öz işinə başlayır. Belə ki, Heydər Əliyev Fondu və Mədəniyyət Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə Milli Musiqi Günü münasibətlə sentyabrın 18-dən 28-dək Üzeyir Hacıbəyli XVI Beynəlxalq Musiqi Festivalı keçiriləcək. Ölkəmizin mədəni həyatında mühüm hadisə olan festivalda dünyanın bir çox ölkələrindən tanınmış sənətkarlar iştirak edəcəklər. Festivala təşrif buyuran xarici qonaqlar Üzeyir Hacıbəyli irsi barədə dolğun məlumat alaraq mədəniyyətimizlə, musiqimizlə daha yaxından tanış olacaq, öz təəssüratlarını zənginləşdirəcəklər. Bu isə öz növbəsində Azərbaycan musiqisinin, Üzeyir Hacıbəyli yaradıcılığının dünyada daha geniş tanınması, təbliğ olunması baxımından əhəmiyyət kəsb edir. 2009-cu ildən keçirilən festivalın əhatə dairəsi ötən müddət ərzində xeyli genişləniş. İldən-ildə festivalda iştirak edən ölkələrin də, musiqi kollektivlərinin də sayı artmaqdadır. Bu il bu mötəbər musiqi bayramında Azərbaycanla yanaşı, ABŞ, Rusiya, Almaniya, İspaniya, Avstriya, Koreya Respublikası, Türkiyə, Braziliya, Hindistan və digər ölkələrdən tanınmış ifaçı və kollektivlər iştirak edəcəklər. Festival çərçivəsində Bakı ilə yanaşı, Şuşa, Gəncə və bir sıra şəhərlərdə açıq və qapalı məkənlərdə konsertlər, tamaşalar, sərgilər, elmi konfrans və ustad dərsləri təqdim olunacaq. Üzeyir Hacıbəyli adına beynəlxalq musiqi festivalının keçirilməsi dahi bəstəkarın xatirəsinin yad olunması ilə yanaşı, musiqi mədəniyyətimizin dünyada təbliği sahəsində görülən işlərin, musiqi sənətimizin inkişafının parlaq təcəssümüdür.

Zümrüd BAYRAMOVA

TARIXİ MƏDƏNİYYƏT MƏRKƏZİNİN YETİRMƏSİ

Ölkəmizdə Üzeyir Musiqi Gününlərinin ənənə halını alması xalqımızın qədirbilənliyidir. Həmin gün ölkəmizin hər yerində bu münasibətlə belə bir təntənəni yaşadan Üzeyir Hacıbəyli sənət və həyat yolunun məsafəsində bu ömrün yazılmış maraqlı səhifələrini oxuyuruq. Kənd mirzəsi ailəsində doğulmuş sənətkarın daim sənətə doğru olan addımları onun dünyaşöhrətli bir sənətkar kimi yetişməsinə səbəb olmuşdur. Şuşanın zəngin musiqi-ifaçılıq ənənələri Hacıbəylinin musiqi tərbiyəsinə müstəsna təsir göstərmişdir. Azərbaycanın tarixi mədəniyyət mərkəzi olan Şuşa tanınmış elm, maarif, musiqi və incəsənət xadimlərinin vətəni hesab edilir. XIX əsrin ikinci yarısında Şuşa şəhər əhalisinin sayı tanınmış alim və sənətkarlar da daxil olmaqla 25 minə çatmışdı. Mənbələrdə əsasən, XIX əsrdə Şuşada 95 şair, 22 musiqişünas, 38 xanəndə, 19 xəttat, 16 nəqqaş, 12 nüsxəbənd, 5 astronom, 18 memar, 16 həkim, 42-yə qədər müəllim və s. olub. Bu böyük ziyalı təbəqəsi Şuşa şəhərini mədəniyyət mərkəzinə çevirməkdə, burada elmi, təhsili və mədəniyyəti inkişaf etdirməkdə çox böyük rol oynayıblar. Xurşidbanu Natəvan, Molla Pənah Vaqif, Mir Möhsün Nəvvab Qarabaği, Qasım bəy Zakir, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Süleyman Sani Axundov, Fatma xanım Kəminə, Nəcəf bəy Vəzirov, Yusif Vəzir Çəmənəminli, Firudin bəy Köçərli, Mirzə Salah bəy Zöhrəbəyov, Mirzə Ələsgər Növrəs, Qəmər bəyim Şeyda, Səfərəli bəy Vəlibəyov, Cəlil bəy Bağdadbəyov, İsgəndər bəy Rüstəmbəyov, Cahangir bəy Zeynalıoğlu, Kərim bəy Mehmandarov, Həmidə xanım Cavanşir, Həsənəli xan Qaradaği, Nəriman bəy Nərimanbəyli, Bədəl bəy Bədəlbəyli, Haşım bəy Vəzirov, Əhməd bəy Ağaoğlu, Ceyhun bəy Hacıbəyli və onlarla maarifçi, şair, dramaturq, publisist və ictimai xadimlərin həyatında Şuşa mühitinin mühüm rolu olub. Ü.Hacıbəyli də məhz belə bir mühitdə böyüyüb, sənət zirvəsinə yüksəlmişdir. Onun ilk müəllimi Azərbaycan musiqisi-

nin gözəl bilicisi, dayısı A.Əliverdiyev olmuşdur. O, 1899-1904-cü illərdə Qori Müəllimlər Seminarı-yasında təhsil almışdır. Bu bəstəkarın dünyagörüşünün formalaşmasında böyük rol oynamışdır. Hacıbəyli seminariya illərində qabaqcıl dünya mədəniyyəti ilə yaxından tanış olmuşdur. O, burada Avropa musiqi klassiklərinin əsərlərini mənimsəmiş, skripka və baritonda çalmağı öyrənmiş, xalq mahnı nümunələrini nota köçürmüşdür. Seminariyanı bitirdikdən sonra Hacıbəyli 1904-cü ildə Cəbrayıl qəzasının Hadrut kəndinə müəllim təyin edilmişdir.

Ü.Hacıbəyli Rusiyada 1905-1907-ci illər inqilabı ərəfəsində Bakıya gəlmiş, Bibiheybədə, sonralar isə "Səadət" məktəbində dərs demiş, 1907-ci ildə Bakıda Azərbaycan türkcəsində "Hesab məsələləri" və "Mətbuatda istifadə olunan siyasi, hüquqi, iqtisadi və əsgəri sözlərin türki-rusi və rusitürki lüğəti"ni nəşr etdirmişdir. Hacıbəyli bədii yaradıcılığa publisistika ilə başlamışdır. O, "Kaspi", "Həyat", "İrşad", "Tərəqqi", "Həqiqət", "İqbal", "Yeni İqbal" qəzetlərində və "Molla Nəsrəddin" jurnalında "Ordan-burdan", "O yan-bu yan" və s. başlıqlar altında "Ü", "Filankəs", "Behmankəs" və s. gizli imzalarla dövrün mühüm ictimai-siyasi, maarifçilik məsələlərinə dair çoxlu məqalə, felyeton və satirik miniatürlər dərc etdirmişdir.

ŞƏRQDƏ OPERA SƏNƏTİNİN ƏSASI QOYULDU

Hacıbəylinin 1908-ci il yanvarın 12-də Bakıda Hacı Zeynalabdin Tağıyevin teatrında göstərilən "Leyli və Məcnun" operası ilə təkə Azərbaycanca deyil, bütün müsəlman Şərqində opera sənətinin əsası qoyulmuşdur. Hacıbəyli operanın librettosunu Füzulinin eyniadlı poeması əsasında yazmışdır. Hacıbəyli 1909-1915-ci illərdə bir-birinin ardınca "Şeyx Sənan", "Rüstəm və Söhrab", "Şah Abbas və Xurşud banu", "Əsli və Kə-

rəm", "Harun və Leyla" muğam-operaların librettosunu xalq dastanları və rəvayətlər, Firdovsinin "Şahname" əsərinin motivləri əsasında yazmışdır. O, "Leyli və Məcnun"dakı üslub xüsusiyyətlərini və estetik sənət prinsiplərini sonrakı operalarında da davam etdirmişdir. Ü.Hacıbəyli 1911-ci ildə musiqi təhsilini artırmaq üçün Moskvaya getmiş, həmin il burada filarmonik cəmiyyətin musiqi kurslarında, 1913-cü ildə isə Peterburq Konservatoriyasında oxumuşdur. Peterburq dövrü Hacıbəylinin yaradıcılığında mühüm rol oynamış, o, "Arşın mal alan" musiqili komediyasını, məhz burada yaratmışdır. Hacıbəyli 1921-ci ildə Bakıda Azərbaycanlı tələbələr üçün ilk musiqi məktəbini - Azərbaycan Dövlət Türk Musiqi Məktəbini təşkil etmişdir.

Üzeyir bəy Azərbaycan musiqisində köklü dönüş yaratmış dahi bəstəkarıdır. Azərbaycan və ümumiyyətlə, Şərq musiqisinin gələcək inkişaf perspektivlərini, estetik prinsiplərini müəyyənləşdirmişdir. Ü.Hacıbəyli həm də böyük musiqişünas-alim idi. O, müasir Azərbaycan elmi musiqişünaslığının əsasını qoymuş, musiqiyə dair çoxlu məqalələr yazmış və tədqiqatlar aparmışdır. Hacıbəylinin "Arşın mal alan" musiqili komediyası ingilis, alman, çin, ərəb, fars, polyak, ukrayna, belarus, gürcü və s. dillərlə tərcümə edilmişdir. YUNESKO-nun görkəmli şəxsiyyətlərin ildö-

Ermənistan Aİ və Aİ arasında

Ermənistan Qərbin və Rusiyanın regiondakı maşasıdır. Bunu paradoks adlandıranlar da tapılar. Çünki indiki zamanda Ukraynada gedən müharibəni gözmüzün qarşısına gətirsək Qərb-Rusiya birliyini kimsə aqlının ucundan keçirməz. Amma bura siyasət meydanıdır, siyasətin də 8 üzü var. İstənilən dövlət, dövlət qurumu, hər hansı bir fərd şəraitə uyğun olaraq addım ata və mövqe dəyişdirə bilər. Realıq isə budur ki, Ermənistan məsələsində Qərbə Rusiya bir səngərdədir. Bunu hadisələrin yekun analizi də sübut edir. Rusiya üzde Ermənistanın ondan uzaqlaşdığını bəhanə edib əsib-coşsa da realıqda Qərbin İrəvana dəstəyi, ona verdiyi maddi və silah yardımı Moskvanın işinə yararır. Yeni Ermənistanın güclü olması bu ölkənin içində oturmuş, hərbi bazası və sərhəd qoşunları, o cümlədən iqtisadi varlığı ilə varlığını sürdüren Rusiya üçün məqbuldur. Ermənilər ac olsalar Rusiya üçün problem yaradardılar, amma tox erməni daha təhlükəsizdir, ona görə də ruslar avropalıların "gödəniyyət" siyasətindən razıdırlar.

Avropa Birliyi Rusiyaya sanksiyalar tətbiq edib, amma Putinin dediyinə inansa, bu ölkə təkcə 2023-cü ildə Avropaya satdığı neft və qaz məhsullarından 600 milyard dollardan artıq gəlir əldə edib. Bu il üçün yeni rəqəmlər göstərilir. Bəs, Rusiyanın azalmayan qazancının əldə olunmasına nə səbəb olub? Əlbəttə, Rusiya sanksiyalardan özünün dostları vasitəsilə yayınla bilər. Bu dostları arasında Ermənistan da var. Amma, Ermənistanın Rusiyaya qarşı hər gün artan gileyinin şahidi oluruq. "Hay"lar bir az da irəli gedərək Rusiya ilə bütün siyasi, hərbi və iqtisadi əlaqələrə son qoyacağını düşünmək olar. Amma, bu, belə deyil. Ermənistan Avropaya inteqrasiya yolunu tutduğunu inadla bildirir, amma nəticə başqadır. Faktiki olaraq İrəvan iki tərəfi də aldadır, yaxud hər iki tərəf - Qərb və Rusiya bütün dünyanı barmağına dolayır. Üzdə Rusiya ilə düşmənçilik etdiyini deyən Qərb, Ermənistan məsələsində Moskva ilə dostluq edir, erməniləri yemləyir, onu müsəlman ölkəsi olan Azərbaycana qarşı yeni müharibəyə hazırlayır.

Stefan Sejournet "hay"lar ölkəsində

Fransanın xarici işlər naziri Stefan Sejournet sentyabrın 16-da İrəvanda erməni həmkarı Ararat Mirzoyanla görüşüb. Bununla paralel olaraq Ermənistan Avropa İttifaqına daxil olmaq üzrə referendum keçirilməsi üçün imza toplanmasına başlanacaq. Eyni zamanda, Rusiya baş nazirinin müavini Aleksey Overçuk bir gün əvvəl Ermənistanla səfər edib, ölkənin Aİ-yə üzvlükdən əldə etdiyi faydaları xatırladı. Səfər ərəfəsində Sejournet Ermənistanla qurulan sıx əməkdaşlığın möhkəmləndiyini bəyan edib. Onun sözlərinə görə, Paris İrəvanın tarixi tərəfdaşdır. "Biz ölkənin davamlılığını təmin etmək üçün Ermənistanın strateji infrastrukturunun inkişafını dəstəkləyirik. Biz müdafiə sahəsində də əməkdaşlıq edirik", - deyərək qeyd edib. Sejournetə görə, Ermənistan "demokratiya və müstəqillik yolunu, sabitliyin pozulması cəhdləri və qəbul ediləməz təzyiqlərlə üzlaşan Avropaya gedən yolu" seçib.

Maraqlıdır ki, sentyabrın 16-dan noyabrın 14-dək Ermənistanla ölkənin Avropa İttifaqına daxil olması ilə bağlı referendumun keçirilməsi üçün imzalar toplanacaq. Bu təşəbbüsü keçmiş ədliyyə naziri Artak Zeynalyanın başçılıq etdiyi 51 nəfərlik qrup irəli sürüb. O, hakim Mülki Müqavilə ilə əməkdaşlıq edən Qərbyönlü Respublika partiyasına rəhbərlik edir. Əgər 60 gün ərzində 50 min imza toplaya bilsələr, onların təklifinə parlamentdə baxılacaq.

Lakin bunun hakimiyyətin deyil, özbaşına siyasi xal toplamaq istəyən digər qərbyönlü qüvvələrin üstüörtülü təşəbbüsü olduğunu da istisna etmək olmaz. Xüsusilə, iyulda Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan bildirdi ki, o, referendumun keçirilməsinə ehtiyac görmür, çünki ermənilərin Avropa istəkləri artıq göz qabağındadır. Eyni zamanda o xəbərdarlıq edib ki, insanlar Avropa İttifaqının İrəvanı üzvlüyünə qəbul etmək istəyib-istəmədiyini soruşa bilərlər. "Mən bu suala cavab verə bilmərəm, çünki Aİ daxilində ən azı suallar doğuran proseslər gedir", - Paşinyan xəbərdarlıq edib.

Avropa buna hazır deyil

Rusiya-Ermənistan Universitetinin dosenti Anton Evstratovun verdiyi məlumata görə, hakimiyyət çətin ki, referendumu dəstəkləsin, lakin o keçirilsə belə, Ermənistan siyasətində prinsiplə yeni heç nə görünməyəcək. "Hakimiyyətin mövqeyi ondan ibarətdir ki, Ermənistan Avropaya Avropanın istədiyi qədər yaxın olacaq. Ona görə də Aİ-yə daxil olmaq üzrə uğurlu referendum belə Avropaya inteqrasiyaya heç bir şəkildə kömək etməyəcək - Avropa buna hazır deyil, Ermənistanın özü də Avropa tələblərinə cavab vermir", - Evstratov hesab edir. Ekspertin fikrincə, nəticə etibarilə hər şey Gürcüstanda olduğu kimi bitə bilər, onun hakimiyyət orqanları əvvəlcə öz ölkəsini uzun illər Avropa Birliyinə aparır, sonra isə bu prosesə dayandırır. "Avropanın özünün qətiyyətsizliyi və snobluğu eyni şeyə - vədlərdən yorulmuş cəmiyyətin hakimiyyət dəyişikliyinə, Avropadan və bütövlükdə Qərb vektorundan üz döndərməsinə gətirib çıxara bilər", Rusiya-Ermənistan İnstitutunun dosenti deyib.

Sentyabrın 14-də Rusiya hökuməti başçısının müavini Aleksey Overçuk Ermənistanla qonaq olub. O, Paşinyanla danışıqlar aparıb, həmçinin ötən ilin yayında daşqınlardan əziyyət çəkən rayonlara səfər edib. "Media fonu həqiqətən mənfəətli ola bilər. Amma real dünya var. Bu gün biz əsl dəmir yolu ilə getdik və görülən əsl işin şahidi olduq. Bizdə ticarət dövriyyəsinin real artımı (8,4 milyard dolları ötür) var ki, bu da ölkələrimiz arasında əlaqələrin möhkəmlənməsindən xəbər verir. Aİ-də erməni nümayəndələri üçün real iş var. Və biz real dünyada baş verənlərlə medianın informasiya gündəmində tətbiq olunanlar arasında fərq qoymalıyıq ki, bu da çox vaxt realıqda uyğun gəlir", - Overçuk bildirdi.

Bundan əlavə, baş nazirin müavini xatırladı ki, Ermənistan və Azərbaycan arasında nəqliyyat əlaqələrinin bloklanması 9-10 noyabr 2020-ci il tarixli birgə bəyanatda qeyd olunan şərtlər daxilində mümkündür. "Nəqliyyat rabitəsinə nəzarəti Rusiya FSB-nin sərhəd xidməti həyata keçirir", - sənəddə deyilir. Amma bu fikir Ermənistanın xoşuna gəlmir. "Dəhliz yaradılması və ona nəzarətin üçüncü tərəfə verilməsi ilə bağlı hər hansı bir şey nəzərə alınmır. İnsanların təhlükəsizlik hissi artırmaq üçün hər iki ölkədə lisenziyası olan, insanları və yükləri qatarda müşayiət edəcək özəl mühafizə şirkətinin cəlb edilməsi məsələsini müzakirə etmək olar", - deyərək Ermənistan diplomatiyasının rəhbəri Ararat Mirzoyan izah edib.

Erməni politoloq Tiqrən Köçeryan hesab edir ki, iqtisadi göstəricilər yalnız uğunun görünüşünü ifadə edir, realıqda isə vəziyyət fərqlidir. "Ermənistanın ÜDM-nin artımı və onun Rusiya ilə iqtisadi əlaqələri əsasən təkrar ixrac və paralel idxalla bağlıdır. Əgər Qərbin Rusiyaya qarşı sanksiyaları olmasaydı, belə bir şey olmazdı. Eyni zamanda, Ermənistan əhalisi global mənada müsbət dəyişikliklər hiss etmir, əksinə, rəsmi məlumatlara əsasən, sənaye istehsalı indeksi azalır; Bu əməliyyatlarla məşğul olan yalnız bir neçə şirkət faydalanır", - ekspert izah edib. Köçeryanın sözlərinə görə, Rusiya hakimiyyəti iqtisadi münasibətlərin hazırkı sə-

viyyəsinin Ermənistanı Qərbə üz tutmaqdan çəkindirə biləcəyini düşünürsə, yanılır. Xüsusilə, siyasi və hərbi-siyasi baxımdan İrəvan artıq Moskvadan uzaqlaşır.

ABŞ-ın yanaşma təzi

"Dövlət Departamenti İrəvanla Bakını istənilən yolla, o cümlədən yeni görüş təşkil etmək istəyir", Dövlət Departamentinin sözcüsü Metyu Miller brifinq zamanı bildirib ki, tərəflər sülh müqaviləsinin imzalanması istiqamətində mühüm irəliləyiş əldə ediblər. Vaşinqton öz təşəbbüslərindən geri çəkilmək niyyətində deyil. Lazım gələrsə, Vaşinqton Ermənistan və Azərbaycan nümayəndələri arasında görüş təşkil etməyə hazırdır.

Miller Nyu-Yorkda iki ölkə nümayəndələrinin yeni görüşünün mümkünlüyü barədə sualı cavablandırarkən ABŞ dövlət katibi Antoni Blinkenlə Ermənistanın baş naziri və Azərbaycan prezidenti arasında telefon danışıqlarını şərh edib: "Aydındır ki, biz həmişə Ermənistan və Azərbaycanın xarici işlər nazirlərini dəvət etmək üçün imkanlar axtarıyıq. Biz davamlı və ləyaqətli sülh sazişinin əldə edilməsi üçün hər iki ölkənin səylərini dəstəkləməyə davam edirik. Onlar sülh sazişinin yekunlaşdırılması istiqamətində mühüm irəliləyiş əldə ediblər və biz onları hər cür dəstəkləməyə sadıq, o cümlədən, əgər bu faydalı olarsa, görüşün təşkilini".

ABŞ dövlət katibi Antoni Blinkenin vasitəçiliyi ilə Ermənistan və Azərbaycan xarici işlər nazirlərinin sonuncu görüşü iyul ayında baş tutub. Avqustun sonunda Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan Ermənistan-Azərbaycan sərhədində Azərbaycan lideri İlham Əliyevlə görüş keçirməyə və sülh sazişinin 16 bəndindən mövcud 13-nü imzalamağa hazır olduğunu bildirdi. Bakı bu təşəbbüsü dəstəkləməyib, razılaşdırılmamış müddəaların aradan qaldırılmasını, eləcə də ikitərəfli münasibətlərdə mövcud problemlərin həllini növbəti mərhələyə keçirmək cəhdlərini qəbul ediləməz adlandırdı.

Fransa Ermənistanı Avropaya apardı

Fransa Xarici İşlər Nazirliyinin səlahiyyət müddəti başa çatan rəhbəri Stefan Sejournet İrəvana səfər edib və burada həmsöhbətlərini Parisin Ermənistanın Avropa İttifaqı ilə yaxınlaşmasına kömək etməyə, eləcə də müdafiə sektoru və strateji infrastruktur sahələrində əməkdaşlığı inkişaf etdirməyə davam etməyə hazır olduğuna əmin edib. Bundan əlavə, o, Moskvanı "demokratiyaya doğru irəliləyən" İrəvana təzyiq etməkdən çəkindirməyə çalışıb. Ermənistanla Fransanın yaxınlaşması Fransa-Azərbaycan münasibətlərində qalmaqallarla müşayiət olunur. İrəvan Parisi özünün əsas Qərb müttəfiqi kimi görsə də, Bakı Fransanın demokratiya və neokolonial siyasətləri boğ-

maqda ittiham edir. Bazar ertəsi Fransa hökumətindəki dəyişiklik və Avropa Komissiyasının yenidən formatlaşdırılması fonunda Respublika Prezidenti Emmanuel Makron "Avropa hökuməti"nin üzvü vəzifəsinə Stefan Sejournetin namizədliyini irəli sürüb. Beləliklə, Sejournetin hazırkı turu çox güman ki, onun Fransa Xarici İşlər Nazirliyinin rəhbəri kimi sonuncu turu olacaq. Proqrama Ermənistanla yanaşı, Moldova və Yunanıstana da səfərlər daxildir. Fransa diplomatiyası bu üç tərəfdaşla sülh, Avropa və Avropa üçün suverenlik məsələlərində işləyir.

Stefan Sejournet Ermənistanın xarici işlər naziri Ararat Mirzoyanla keçirdiyi mətbuat konfransında İrəvana səfərinin yekunlarına dair fikirlər səsləndirib. "Fransada mövzu çox az olsa da, onun ətrafında bütün qüvvələrin və insanların tam konsensusu var. Bu mövzulardan biri də Ermənistanıdır", - Stefan Sejournet bildirdi. Rusiyalı Ermənistanla təzyiq göstərmək cəhdində ittiham edən nazir Parisin İrəvana azadlıq və demokratiya yolu ilə getmək hüququnu müdafiə edəcəyinə söz verib.

Fransanın xarici işlər naziri bu istiqamətdə prioritet praktiki addımları Ermənistanın strateji infrastrukturunun gücləndirilməsi, xüsusilə enerji və su təchizatı sahəsində yardım, Ermənistan hökumətinin Cənubi Qafqazda məskunlaşma üzrə "Dünyanın kəsişməsi" proqramına dəstək kimi adlandırdı, eləcə də iki ölkə arasında hərbi-texniki əlaqələrin inkişafından danışdı. "Biz Ermənistanla müdafiə sahəsində əməkdaşlığı davam etdirəcəyik. Ermənistan öz bütövlüyünü, ərazisini, əhalisini müdafiə etməyi bacarmalıdır", - deyərək Stefan Sejournet bildirdi.

Noyabrın 11-12-də Bakıda keçiriləcək global iqlim sammitindən əvvəl Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh sazişinin imzalanmasına çağıran Fransa xarici işlər naziri topun Azərbaycanın meydançasında olduğunu açıq şəkildə bildirdi. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan sülh etməlidir ki, həqiqətən də sülhə can atır: "Münasibətimiz xüsusiyyətdir. Ermənistanla Fransa arasında əməkdaşlıq ölkə rəhbərləri, parlamentlər, ayrı-ayrı idarələr, yəni bütün səviyyələrdə davam edir. Mən Fransanın Avropa İttifaqı ilə əlaqələrimizin genişləndirilməsinə dəstəyini vurğulamaq istəyirəm", - deyərək Ararat Mirzoyan öz növbəsində Aİ ilə viza rejiminin liberallaşdırılması üzrə danışıqların başladığını xatırladı.

Stefan Sejournetin İrəvana səfəri Ermənistanın Aİ-yə daxil olması üçün sentyabrın 16-dan noyabrın 14-dək keçiriləcək imzaların toplanmasının başlanmasına təsadüf edib. Qanun layihəsinin parlamentin müzakirəsinə çıxarılması üçün 50 min vətəndaşın imzası lazımdır. Mişel Barnierin rəhbərlik etdiyi yeni hökumətin formalaşmasından sonra İrəvanla Paris arasında münasibətlər yeni sürətlənmə əldə edə bilərlər. Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan fransalı həmkarına təbrik məktubunda yazdı: "Mən sizin Ermənistanla rəsmi səfərinizi səbirsizliklə gözləyirəm ki, bu, Ermənistan və Fransa arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsi və yeni proqramların müəyyənləşdirilməsi məsələlərini müzakirə etmək üçün əla fürsət olacaq".

Hərbi-texniki əlaqələr ikitərəfli əməkdaşlığın əsas istiqamətlərindən birinə çevrilir. Bunun son təsdiqi Ermənistan Müdafiə Nazirliyinin Hərbi Akademiyasının rəisi Arsen Manqasaryanın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətinin ötən həftə Parisə dördgünlük səfəri olub. Fransanın Sen-Sir hərbi məktəbinin rəhbərliyi ilə görüşlər zamanı tərəflər əməkdaşlığın genişləndirilməsi və kursantların mübadiləsi barədə razılığa gəliblər.

İrəvan 2023-cü ildə Fransadan hərbi yardım almağa başlayıb. Zirehli texnikanın ilk partiyası Gürcüstan vasitəsilə ölkəyə gətirilib. 2023-cü ilin oktyabrında Fransanın müdafiə naziri Sebastyan Lekornu bəyan edib ki, Paris Ermənistanla üç Ground Master 200 (GM200) radar sistemi satmaq, həmçinin raket sistemləri istehsalçısı MBDA ilə Mistral MANPADS ilə bağlı niyyət məktubu imzalamaq və erməni hərbiçilərinə təlim keçmək niyyətindədir. İndi, Fransa XİN başçısının regiona səfərini necə şərh edək, burada sülh çağırışı varmı? Əlbəttə, yox, hansı ittihamətdən yanaşsaq Fransanın Cənubi Qafqaza yalnız yeni müharibə gətirmək niyyəti özünü qabarıq şəkildə büruzə verir.

V.VƏLİYEV

BAXIŞ BUCAĞI

Qərb sülh danışıqlarını niyə pozdu?

2022-ci ildə Rusiya və Ukrayna arasında danışıqların Qərbin təsiri altında dağıldığına dair yeni sübutlar ortaya çıxıb. ABŞ dövlət katibinin Avropa və Avrasiya məsələləri üzrə keçmiş köməkçisi və Bayden administrasiyasının "Rusiya siyasətinin" əsas memarlarından biri olan Viktoriya Nuland bildirib ki, Qərb dövlətləri Ukraynanın hərbi arsenalını məhdudlaşdıracaq şərtləri sevmirlər. Keçmiş ABŞ rəsmisi iddia edir ki, Kiyev Qərb müttəfiqləri ilə Ukraynanı "məhv edəcək" Rusiya şərtləri barədə məsləhətləşdikdən sonra danışıqlar pozulub.

Viktoriya Nuland Ukraynadakı münafişinin, demək olar ki, tam diplomatik keçilməzliyi ilə səciyyələnən bəlkə də ən qaranlıq epizodundan danışır. Moskva və Kiyev arasında sülh danışıqları 2022-ci ilin aprelində İstanbulda keçirilib. Üstəlik, Nuland etiraf edir ki, razılıq əldə olunub, lakin Ukraynanın hərbi arsenalını məhdudlaşdıracaq şərtlər Qərb dövlətlərinin xoşuna gəlməyib. Onun sözləri Kiyevin qərblı dostlarının razılaşmanın pozulmasında əli olması nəzəriyyəsinə dəstəkləyir.

Təbii ki, Nulandın şərhlərinin nə mövzusu, nə də məzmunu yeni bir şey deyil. O, İsrailin keçmiş Baş naziri Nafatti Bennett və Ukrayna siyasətçisi David Arakhamia da daxil olmaqla yüksək səviyyəli insayderlərin süvarilərini sonuncusudur. On-

ların şərhləri Zelenski hökumətini Türkiyənin vasitəçiliyi ilə aparılan Rusiya hərbi əməliyyatına son qoymalı olan müqavilə layihəsi haqqında danışıqları ləğv etmək üçün tələyüklü qərar verməyə məcbur edə biləcək xarici təzyiqlərə işıq salır. Ancaq özünü ən azı baş verənlərin tam və qərəzsiz təfərrüatına bənzər bir şey hazırlamaq vəzifəsini qoymusunuzsa, o zaman hadisələrin

bütün mövcud şahid ifadələrini diqqətlə təhlil edin - xüsusən də Rusiya istiqamətində Nuland kimi nüfuzlu bir fiqurdan. "Ukraynalılar nə etmək barədə məsləhət istədilər və sonra bizə, britaniyalılara və başqalarına aydın oldu ki, Putinin əsas şərti onların üzərində işlədikləri sənədə əlavə gizlədilib", - o qeyd edib. Rusiya tərəfi Kiyevin malik ola biləcəyi hərbi personal və silah növləri ilə

bağlı sərt limit və digər məhdudiyetlər haqqında müddəa təklif edib.

Onun fikrincə, bu cür güzəştlər Kiyev tərəfindən rədd edilməli idi, çünki bu, Ukraynanın "hərbi cəhətdən praktiki olaraq güc olmaqdan çıxacağı" vəziyyətə gətirib çıxaraçdı. Nuland eyham vurdu ki, konkret təfərrüatlara varmadan, təəcübü deyil ki, Qərb rəsmiləri də oxşar narahatlıqlarını ifadə ediblər. "Ukraynada və onun hüduqlarından kənarda insanlar bunun yaxşı bir razılaşma olub-olmadığını soruşmağa başladılar və o zaman dağıldı", deyib.

Bu sualları məhz "Ukraynadan kənarda" kim verib və onların Ukrayna rəsmilərinə hansı təsiri olub? Bu qismüddətli diplomatik intermedyanın tam hekayəsinin, əsasən, mövzunun aşkar həssaslığına görə, münafişdən sonraya qədər açıqlanması mümkün deyil. Bununla belə, artıq - hətta ən mühafizəkar hesablamaqlarla - Qərb oyunçularının, çox güman ki, Böyük Britaniyadan və sülh müqaviləsi layihəsinə uyğun

olaraq Ukraynanın təhlükəsizliyinə "qarant" təyin edilmiş digər ölkələrdən olan böyük miqdarda dolayı sübutlar tapmaq mümkündür.

Qərbin şərhlərinin nə dərəcədə həlledici olduğu və onların sülh danışıqlarının aparılmasına ciddi veto qoyub-qoymaması daha mürəkkəb sualdır. Güman etmək olar ki, Ukraynanın dəstəyinə qeyd-şərtsiz güvəndiyi Qərb dövlətlərindən ən azı üstüörtülü dəstək almayan saziş bağlamaq çətin olardı. Bununla belə, danışıqların fəsadlarla dolu olduğu və əsas məsələlər üzrə Moskva və Kiyevin mövqələrinin ləng yaxınlaşmasının müsbət əlamətlərinə baxmayaraq, sazişin ləğvi zamanı hər iki tərəfin tam olaraq çox uzaqda olduğu da az deyil. Viktoriya Nulandın şərhləri Moskva və Kiyevin İstanbulda nizamlanma məsələsinə müzakirə etdiyi və ukraynalıların danışıqların davam etdirilməsinin müdrikliyi ilə bağlı fikirlərinin formalaşmasında Qərbin rol oynadığı və görünür, Qərb liderlərinin Kiyevə təklif edildiyini söylədiyi fikrə əlavə dəstək verir. Bu təfərrüatları iki il sonra yenidən nəzərdən keçirmək siyasət arxeologiyada məşq sayıla bilməz. İstanbulda baş verənlər artıq üçüncü ildir ki, münafişinin sona çatması üçün ssenarilər haqqında düşüncələrimizi məlumatlandırmaq üçün həmişəkindən daha vacibdir.

V.VƏLİYEV

Qərbin hər sahədə hegemonluq niyyəti artıq şəksiz-şübhəsiz özünü biruzə verir və bu məqam indi heç gizlədilmir də. Açıq-aşkar şəkildə hər şeyin ələ alınması, xüsusən də informasiyaya nəzarəti ələ keçirmək cəhdləri də müşahidə edilməkdədir. Nəzərə alsaq ki, əsrimiz informasiya əsridir və informasiyanın daha böyük təsir gücünə malik olduğu özünü göstərir, deməli, artıq informasiyaya nəzarəti ələ keçirmək cəhdləri ilə Qərbin çox şeyi əldə etmək niyyətində olduğu ortaya çıxır.

İnformasiyaya nəzarəti ələ keçirmək niyyətinin reallaşması yolunda Durov ilk qurbanlardan biri hesab oluna bilər

Pavel Valeriyeviç Durovun saxlanması bütün dünyada rezonans doğurdu. Bu rezonans səbəbsiz də sayılmır. İlk növbədə onu nəzərə almaq lazımdır ki, Durovun saxlanması bütün rabitə və kütləvi informasiya sahəsinə ciddi şəkildə təsir etdi. Həmin təsirin əhəmiyyətli dərəcədə olduğu dünyanın hər yerində asanlıqla müşahidə edildi. Deməli, məhz informasiya sahəsində hansısa nəzarət mexanizminin ələ keçirilməsi niyyəti artıq özünü göstərməkdədir.

Qəsdən yalan uydurmaların yayılmasını məhdudlaşdırmaqdan imtina etdiyinə görə Rusiya Federasiyasında qadağan edilmiş Facebook sosial şəbəkəsinin yaradıcısı Mark Elliot Eduardoviç Zukerberq bildirib ki, Amerika Birləşmiş Ştatlarının administrasiyası və kəşfiyyat xidmətləri defələrlə informasiyanı bloklaşdırmağa məcbur edib. Təbii ki, bu, Demokrat Partiyası üçün əlverişsiz olduğuna, sərf etmədiyinə görədir. Fransa prokurorluğu Pavel Valeriyeviç Durovu, əslində, Telegramın heç bir ölkənin belə təzyiqinə boyun əymədiyini səbəb bilərək ittiham edib. Bunlar absurd məqamlardır və heç bir normalara uyğun deyil. Deməli, ortada hansısa niyyət var və bu niyyətin heç də yaxşı olmadığı daha inandırıcıdır. Belə görünür ki, Qərb informasiyaya nəzarəti ələ keçirmək niyyətindədir və bu niyyətin reallaşması yolunda Durov ilk qurbanlardan biri hesab oluna bilər.

QƏRBİN İNFORMASIYAYA NƏZARƏTİ ƏLƏ KEÇİRMƏK NİYYƏTİ

Bütün cəhdlərin informasiya ilə bağlı nəzarəti ələ keçirməyə hesablandığı zərrə qədər də şübhə doğurmur

Diqqətə çatdırıraq ki, Pavelin qardaşı Nikolayın rəhbərliyi altında hazırlanmış şifrələmə sistemi hətta Telegram-ın özünə də mesajlara giriş imkanı vermir. Məhz ona görə də hər bəclər də bundan istifadə edirlər. Rusiya Federasiyası Prezidentinin mətbuat katibi Dmitri Peskov şəxsən özü bildirib ki, bütün messencerlər təhlükəlidir və dövlət qulluqçuları onları heç birindən öz işlərində istifadə etməməlidirlər. Belə çıxır ki, nəzarət məsələsi diqqət altındadır və bu, heç də səbəbsiz deyil. Hətta narahatlıq belə doğurduğu özünü göstərir. İstənilən halda, Qərbin, xüsusən də Makron hakimiyyətinin iç üzünün ortaya çıxması ilə doğan narahatlıqdır. "Bütün bunlar söz və ifadə azadlığının qorunması sahəsində beynəlxalq normaları "təntənəli şəkildə"

qədər də şübhə doğurmur.

Aciz vəziyyətdə qalan Qərbin çirkin niyyətinin nə məqsədə xidmət etdiyi bəlli olur

Bir faktı diqqətə çatdırıraq ki, İsveçrədə yaşayan İrina Bolqar adlı şəxs Durovun məhz onun üç uşağının atası olduğunu və aliment ödəməkdən imtina etdiyi üçün valideynlik hüququndan məhrum edildiyini iddia edir. Belə görünür ki, İsveçrənin təmsilində bir neçə ölkə Fransa nümunəsinə uyğun olaraq, Telegram-a qarşı ittihamlar hazırlamaqda maraqlıdır. Hətta senzuranın olub-olmaması məsələsi ilə bağlı da ittihamlar var. Belə məlum olur ki, Avropa İttifaqı özü də bütün sosial şəbəkələri məhz istifadəçilərə istənilən məzmunun bloklaşdırılması tələb etmək üçün vasitələr təqdim etmək niyyətindədir. Deməli, niyyətin məhz informasiyaya nəzarət olduğu artıq sadalanan nümunələrdə öz təsdiqini tapmış olur.

Həqiqətən də informasiyanın nə qədər önəmli olduğu, böyük təsir imkanlarına malik olduğu bütün dünyada nəzərə alınmaqdadır. Bir sıra münafişlərin belə məhz informasiya sahəsində yoluna qoyulduğu da bəllidir. Döyüş meydanlarında müharibə başa çatdıqdan sonra informasiya cəbhəsində mübarizənin davam etməsi də təkzibedilməzdir. İnformasiya cəbhəsində daha güclü, daha tutarlı arqumentlərə sahib olan tərəfin qələbə qazanması da, bundan sonra da uğurlara imza atacağı da bir reallıqdır. Görünür, bu reallıqları Qərb dərindən təhlil edib, düşünüb və informasiyaya nəzarət etmək barədə bir qənaətə gəlib. Daha dəqiq desək, Qərbin məhz informasiyaya nəzarəti ələ keçirmək niyyəti artıq aydın şəkildə görünür. Bunun üçün mümkün bütün tədbirlərə əl atılır. Durovun həbsi məsələsində də məqsəd elə informasiyaya nəzarəti ələ keçirməkdir. Axı belə bir nəzarət olmadığı təqdirdə Qərb özünü və istədiyi tərəfi haqsız ola-ola haqlı çıxara bilmir. Azərbaycan kimi bir ədalətli mübarizə aparən ölkə eger informasiya cəbhəsində öz həqiqətlərini sübut edərsə və Qərb də aciz vəziyyətdə qalırsa, deməli, niyyətin nə məqsədə xidmət etdiyi bəlli olur...

İnam Hacıyev

EKSPERT AÇIQLADI

"Ümumi olaraq Bakının ictimai nəqliyyat problemi var və dərslərin başlanması sadəcə bir gündür. Daha çox insanın məktəb önünə gətməsi, ümumi olaraq uşaqların 1-ci sinifə yollanması və onların bir yox, bir neçə qohumunun bir neçə maşınla gətməsi şəhər nəqliyyatına təsir edir, sıxlıqlar yaranır". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında nəqliyyat üzrə ekspert Rauf Ağamirzəyev deyib. Rauf Ağamirzəyev sözlərinə belə davam edib: "Bu il misal üçün 132 min şagird 1-ci sinifə gedib. Təsəvvür edin ki, bu şagirdlər neçə maşın müşayiəti ilə məktəbə yollanıb. Amma ümumi olaraq il ərzində şəhərin mobilliyini təmin etmək üçün ictimai nəqliyyatın fərqli növlərində olan vəziyyəti araşdırmaq gərəkdir. Biz son illərin fəsadı olaraq kütləvi avtomobilizməni müşahidə edirik. Bu kütləvi avtomobilizmənin də küçə yol şəbəkəsində daha çox səfərin məhz şəxsi nəqliyyat və taksilə təşkilindən sonra daha da vəziyyət gərginləşib. Keçən ildən başlamış bir sıra işlər görülür, demotivasiya tədbirləri, yeni çəkirdən və stimullaşdıran alətlərdən istifadə edərək müəyyən səfərin qısa məsafədə alternativləri formalaşması yönündə qərarlar verilib. Bunlardan öncə Azərbaycanla rəqəmsal əməkdaş simulyasiya edir. Yeni hər hansı bir iş görülməmişdən qabaq RİNN-in alt qurumu olan AYNA stimulyasiya proqramları keçirir, müəyyən küçələrdə, həm mikro səviyyədə (yəni balaca bir sahədə) həm onun makro səviyyədə, yeni daha böyük şəhərin rayondan təsirləri təhlil edilib, sonradan müvafiq olaraq dəyişikliklər tətbiq olunur. Misal gətirə bilirik hansı işlər görülür və bunların nəticəsi nə olacaq. Deyək ki, 8 noyabr prospekti əsaslı təmir olunur və transformasiya olunur. Əsaslı təmir həm yolun altındakı kommunikasiyaların yenilənməsi, yerin üstünün isə yenidən transformasiya olunmasıdır.

Çox sevindirici haldır ki, məhz 8 noyabr prospektindən başlanıb zolaq ensizləşdirilməsinə gedilib. Bu da mövcud zolaq sayı saxlamaqla bir zolağın avtobus zolağına ayrılması və şəhərimiz üçün yenilik olan mikromobillik vasitələri üçün velo zolağın təşkili. Nəzərə alaq ki, 8 noyabr şəhərimizin ən uzun prospektlərindən biridir, 10 kilometrdir yeni Zığ dairəsindən başlanmış üzü şəhər istiqamətində bu növ işlərin görülməsi hədəflənib və mərhələli şəkildə görülür. Şəhər mərkəzindən üzü Ağ şəhər istiqamətində də demək olar ki, işlər tamamlanıb. İndi Ağ şəhərlə Nərgilə arasında işlər çox güman ki

Dərslərin başlaması ictimai nəqliyyata necə təsir etdi?

noyabr ayına qədər tam bitirilməsi nəzərdə tutulub. Keçən il eyni prospektə tıxac düşən vətəndaşın başqa alternativləri yoxdur. Amma indiki vəziyyətdə vətəndaş özü qərar verəcək ki, neçə metrəni piyada getsin və yaxud velosipedlə getsin. Velosipedin bu arada həmçinin icarəçidir və artıq şəhərimizdə fəaliyyət göstərir. Şərait infrastruktur yaradıldıqca velosipedçilərin daha çox hərəkətini biz şəhər yollarında müşahidə edirik. Bu məsələnin bir tərəfi.

Digər tərəfdən də nəzərə alaq ki, bu növ işlər sistemli halda görülməlidir. Biz əgər piyada hərəkətdən deyirikse piyada qısa məsafədə keçidləri təmin olunmalıdır. Yeni yolun bir tərəfindən digər tərəfinə eyni səviyyədə keçidi təmin olunmalıdır ki, insanlar piyada gəzməyə meylli olsun. Yoxsa biz əgər insanları uzaq məsafədə yeraltı, yerüstü keçidlərə yönləndirsek, ona gedən doğru olmayacaq və insan həmişə qısa yol axtarır. Bu da təşkil olunmalıdır müasir dünyada olduğu kimi eyni səviyyədə işıqlarla nizamlanan və iki zolaqdan artıqdırca təhlükəsizlik adacıqları təmin olunmalıdır ki, piyada yolun yarısını keçib yetişmədiyi halda təhlükəsiz halda gözləyə bilsin. Zığ dairəsindən üzü şəhər istiqamətində sıx məskunlaşma olduğundan prospektə axınlar svetofoqla nizamlanmalıdır. Bu da həmçinin piyadaların bir tərəfdən digər tərəfə rahat keçidi təmin etmiş olacaq. Yeni eyni anda bütün axın gəlmir. Hissə-hissə gəlir və bu daha nizamlı hərəkət etməyə kömək edir. Digər məsələ, şəhərdə de-

mək olar ki iki beynəlxalq tədbir keçirilib. Bu da fəsadsız ötürmədir. Yeni Bakı özü monosentrik şəhərdir yeni bir mərkəzlidir. Baş planda düzdür 2040-cı ilədək nəzarət nəzərdə tutulub ki, polusentrik olsun, yeni çoxmərkəzli olsun, şəhərin ətrafında da mərkəzlər olsun. Yeni müasir şəhərlərin konsepsiyası üzrə 15 dəqiqəlik şəhər prinsipinə uyğun olaraq qurulsun. İnsan yaşadığı yerdə həm işləsin, həm əylənsin və bu mərkəzlər arasında da əlaqə təmin olunsun.

Amma hal-hazırda hələ ki monosentrikdir. Bütün marşrutların əksəriyyəti şəhərin mərkəzindən keçir. Bu şəhərin mərkəzində bir küçənin əsaslı təmirə bağlanması nəqliyyat axınına digər küçəyə yönləndirəndə sıxlıq və tıxac qaçılmazdır. Burada hal-hazırda son tədbirlər görülməyə qədər 30 dəqiqəyə qədər elə şəhərin mərkəzində itirirdik. Düşünürəm ki, bu işlər bitəndən sonra avtobus zolaqlar şəbəkələşdikcə, ictimai nəqliyyatın daha sürətli gətməsinə şərait yaradacaq və avtobus zolağı ayırmaqla yanaşı zolaqda hərəkətə mane olan səbəblər də aradan qaldırılmalıdır. Bir çox sosial media hesablarını siz görə bilərsiniz ki, avtobusların bəzilərini çəkirlər ki zolaqla gəlmir. Zolaqla gətməyən səbəblərdən biri ağac budaqlarının mane olmasıdır və avtobuslara ziyan dəyə biləcək deyər sürücülər yan keçir. Düşünürəm İcra Hakimiyyətinin tabeliyində olan Yaşllaşdırma Təsərrüfat Birliyi təxirə salınmadan bu məsələni aradan qaldırmaq və zolaqla birba-

şa hərəkət təmin olunur. Həmçinin ictimai nəqliyyatın əlçatanlığı üçün dayanacaq daha yaxın və insanlara rahat yerlərdə qurulmalıdır. İnsanlar ictimai nəqliyyata meyl etməsi üçün o dayanacaq daha əlçatan olmalıdır. Dayanacaq gedən səki baryersiz olmalıdır. Həmçinin şəhərdəki naviqasiya sistemi qurulmalıdır. Həm tətbiqlər üzərindən, həmçinin dayanacaqda hansı avtobus keçirsə o avtobusun trayektoriyası göstərilməlidir ki, insanlar məlumatlı olsun. Müəyyən saylarda avtobusların ümumi sayı, həmin marşrutun əvvəlindən sonuna uzunluğu, keçdiyi dayanacağı, xəritəsi göstərilməlidir. Eyni dayanacaqda digər marşrutların keçməsi haqqında məlumatlar əks olunmalıdır, qiyməti göstərilməlidir. Ümumi uzunluğu, daşıyıcısı haqqında məlumat göstərilməlidir ki, insanlar tam əmin şəkildə səfəri planlaya bilsinlər. Yeni bilsinlər ki, gedəcəyi ünvana hansı müddətə hansı avtobusla gedəcəklər. Yeni ola bilər ki bir avtobus olmasın iki avtobus səfərin təşkilində planlamağa imkan olsun. Digər məsələ mikromobillikdir. Bu mikromobillik hal-hazırda son 9 ayın nəticəsidir. 9 ay ərzində Bakıda bugüne qədər olmayan velo zolaq şəbəkəsi çəkilir və velo icarə də təşkil olunur.

Düşünürəm ki, bu müsbət bir addımdır, qısa məsafəli həllər silsiləsinə və insanlar üçün ciddi bir alternativdir. Amma daha geniş baxsaq bu məsələyə yeni bu qısa vədəli həllər idi. Uzun vədəli, orta vədəli həllər şəhər mobilliyi üçün olmazsa olmaz relsli nəqliyyatının inkişafıdır. Yeni şəhəratrafı elektrik qatırı şəbəkəsidir, metro qatırının şəbəkəsi və bunların genişlənməsidir. Bunlar şəhər üçün vacibdir və bu sahələrə investisiya yatırılmalıdır ki, sərnəşin axını parçalansın, daha çox yükü relsli nəqliyyat götürsün. Avtobus da əlaqələndirici funksiyaya daşsın. Şəhərin daxilində demotivasiya tədbirlərinin artırılması bu reallıqda ehtiyac olacaq. Zətən ikinci olaraq bəzi həlləri biz görürük. Zolaqlara girmənin cəzası artırılıb. Bu da insanların bir növdən digər növə yönəlməsinə gətirib çıxaracaq. Amma sistemli, kompleks halda bu məsələlər həll olmalıdır. Həmçinin yaxşı olar ki, insanlar yaşadığı ərazidə, yaxın məsafədə məktəblərə getsinlər və bu da sırf məktəblə bağlı olan səfərlərə birbaşa təsir edəcək. Digər tərəfdən də Qarabağ azad olunub, yenidən qurulur və köçkünlərimiz öz yurd-yuvalarına böyük qayıdış çərçivəsinə qayıdır. Bu da ümumi şəhər nəqliyyatına və şəhərdəki müəyyən yerlərdə sıxlığın azalmasına da gətirib çıxaracaq

Ayşən Vəli

FELLYETON

Başladı yenə

Hə, başladı yenə. Nə başladı, sıxlıqdan bağrımızın çatlaması. Yeni ders ili başladı, bağrımız da çatlamağa başladı. Artıq ikicə gündür hələ, Bakıda yerin altında da, üstündə də sıxlıqdan ürək partlayır. Məsələn, işdən, dərstdən yorğun-arğın çıxmısan, deyirsən bir az hava alım, elə yaxınlıqdakı dayanacaqdan marşrut avtobusla üz tutum evə. Dayanacaqda çatırsan, baxıb görürsən ki, İlahi, bütün şəhər burada dir ki... Avtobuslar dayanır, insanlar özlərini bir tərəfə ki, ona yetirir, qapılar bağlanır, yola düşür. Məcburen ikincini gözləməli olursan. Gözlə ki, gözləyəsən, ay gəldi ay... Yaxşı, bir yaylı vaxtdan sonra yenə də gözlədiyini o nömrəni avtobusun üzərində görəndə sevincdən az qalır ürəyin partlasın ki, şükür Allah, gəldi, gedirəm. Bu dəfə fərasətin varsa, gedəcəksən, yoxsa, ta özündən küs. Bu qalır sənin tərəpəsinə. Özünü bir tərəfə irəliyə ata bildinsə, ayağını avtobusun pilləkəsinə qoya bildinsə, deməli, gətdin. İçəridə səni əzib suyunu çıxarsalar da, uzun yolu iki yox, bir ayağının üzərində durmalı olsan da, gətdin. Yere enəndə axşamın küləyi səni nə günə salacaq, onu da ki, Allahdan başqa heç kim bilmir. Sabah qalxıb işə gedə biləcəksənmi, bunu da Allahdan başqa heç kim bilib bilməz.

Yaxşı, bu yerin üstü, vəziyyəti bildik. Yer altına enənlərdən danışa qatır bir az da. Metrodasan, dayanmısan ki, qatar gələr, səni aparar evinə. Gəlir, niyə gəlməsin ki, gəlməyinə gəlir. Sənə o qatarda yer varmı, bax, məsələ budur. Nə qədər edirsən, qatara minə bilmirsən. Qatar gedir, sən

qalırsan. Deyirsən əşi, ikinci gəlsin, nə etməli, bu şəhər belədir də. İkinci gəlir, bu dəfə özünü qabağa verirsən ki, yox ey, mən səhərdən burada dayanmışam, birinci özüm minəcəyəm. Çox təəssüf. Qatardan düşənlər sənə elə bir təkən verir ki, üç metr kənara çəkilməli olursan. Bir də baxıb görürsən ki, bu qatar da sənəz getdi.

Əlac nədir, gözləməlisən. Telefonun da susmur. Evdə sənəndən nigaran olanlar zəngdir ki, vurur. Sən də deyirsən ki, vallah, metrodayam. İnanıb-inanmamaq ta qalır onlara. "İnşallah üçüncü qatarla gedərəm", -deyib başlayırsan gözləməyə. Başqa əlac yoxdur ki, gözləməlisən. Gözlə, demə ki, bu dəfə gedəcəyəm ta. Dayanmadan-durmadan, inşallah, de ki, bəlkə gətmək sənə də nəşib ola.

Ürəyin partladıqca elə o ürəyinlə söhbətə başlayırsan: indi regionlardan, rayon və kəndlərdən gözəli yoxdur, vallah. Çünki ta oralarda adam qalmayıb, hamısı yığılıb gəlib Bakıya. Oralar da qalıb azsaylı adamlara. Onlar da rayonlarda demək olar ki, kef edirlər.

Heyif deyil oralar? Səhər qalxıb işə gedirsən, nə marşrut lazımdı, nə metro. Nə də ki, əsas məsələ-pul... Durub düşürsən yola, 5-10 dəqiqəyə mənzil başındasan, vəssalam. Və yaxud da ki, rayon, şəhər mərkəzinə getmək fikrindəsənsə, marşrutlar Bakıda gördüyümüz marşrutlar qədər sıx da olmur. Yeni ayaq üstündə getməli olsan da, sıxılmadan, əzilmədən, tərləmədən, aşağıya enəndə isə çərləmədən mənzilbaşına çata bilirsən. Ən əsası isə vaxtın özünə

qalır. Nə səhər sübhün gözündən durub özünü marşrutta yetirməli, nə də işdən çıxanda 2-3 saatdan sonra evə çatmalı olursan. Vaxtılı-vaxtında, yerli-yerində...

Vallah, bir atalar misalı var ey, "yel əsib, qoz tökülüb". Bu misalı özünə şüar edənlərin hamısı indi Bakıdadır. Kəndlərimizdə bağlı-bağçalı ev-eşiyini atanlar da, işini-gücünü buraxıb qaçanlar da, gözəl, sakit və rahat yaşayışına "yox" deyənlər də, hamısı Bakıdadır. Gəliblər, niyə gəliblər, bilməsek də, gəliblər. Hə, aydındır da. Kənddə mal-qara saxlamaq çətin gəlib onlara. Gəliblər ki, burada rahat bir iş tapıb asanlıqla çörək pulu qazansınlar. "Əşi, nə qədər torpaqla əlləşmək olar", deyib qaçıblar Bakıya ki, burada yel əsib işi töküüb küçələrə, birini də onlar götürüb çörək puluna çevirsinlər. "Əşi, nə qədər ağacın altının meyvəsini yığmaq olar, nə qədər qoz, badam, fındıq çırpmaq, yığmaq, qabıqdan çıxarmaq, sərmək, qurutmaq, kislərə doldurmaq, bazara aparmaq, satmaq olar? Gedək Bakıda gün görək", deyib gəliblər Bakıya. "Nə qədər heyvan sağmaq olar, südü pendirə, şora, qaymağa, qatığa çevirmək olar, axı bitdik, tükəndik. Belə də iş olar, düşmüşük. Bu dünyada heç bir gün görmədik", deyib gəliblər Bakıya gün görməyə.

Bakıda da gün görmələri bu olub ki, şəhər mərkəzindən kilometrərlə kənarda, hardasa 2-3 saatlıq məsafədə şərait-siz evlərdə kirayədə yaşamaq olublar, hansı ki, kəndlərimizdə xan sarayı kimi evlərinə qifil asıb gəliblər. İşləri də beledir ki, yaşadığı ərazidən yene də kilometrərlə uzaqda bir işdir. Günlərinin yarısı yollarda keçir, əllərinə də rayonda aylıq qazanclarının dördü biri gəlir, ya gəlmir.

Hə, bu da Bakı. Şəhər sakinləri bir yandan, tələbələr bir yandan, rayonları atıb gələnlər bir yandan, budur, Bakının da, elə camaatın da sıxlıqdan az qalır ürəyi partlasın. Universitet və məktəblər də açıldı, gəl, bu sıxlıqda hərəkət et, nəfəs al görüm, necə edirsən?

Allah bizə səbir versin.

Mətanət Məmmədova

Gürcüstanda seçkilər: Ölkənin taleyi təhlükə altındadır

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Gürcü ekspertlərin şərh

Gürcüstanda qarşıdan gələn parlament seçkilərində hakim "Gürcü arzusu" partiyasının siyahısına ilk dəfə olaraq partiyanın təsisçisi və fəxri sədri, milyarder Bidzina İvanişvili başçılıq edəcək. 2012-ci ildə "Arzu" siyahısına Kaxa Kaladze (indiki Tbilisi meri), 2016-cı ildə keçmiş baş nazir Giorgi Kvirikaşvili, 2020-ci ildə keçmiş baş nazir Giorgi Qaxariya başçılıq edirdi.

"Gürcü arzusu"nun seçki siyahısında ilk iyirmi-lyi ölkənin baş naziri İrakli Kobaxidze açıqlayıb. Onun tərkibinə hazırkı deputatlar, Olimpiya çempionları, "Xalqın Gücü" partiyasının formal olaraq "Arzu"dən ayrılan üzvləri, eləcə də partiyanın yeni simaları daxil idi.

Maliyyə Universitetinin eksperti Şota Aphaidze deyir ki, bu seçkilər həqiqətən də ölkənin gələcək taleyi, eləcə də xarici siyasəti üçün həlledici vektordur, çünki ölkənin taleyi bu seçkinin nəticələrindən asılıdır.

"Əgər bu parlament seçkilərində "Gürcü arzusu" qalib gəlməyə, Sakaşvilinin partiyası yenidən canlanacaq. Ölkədə xaos başlayacaq, qisaslar, bir sözlə dəhşətlər baş verəcək.

Bidzina İvanişvilinin özü faktiki olaraq partiyasından deputatlığa namizədlər siyahısına imza atıb, lakin mən düşünürəm ki, bu, yalnız belə statusun deputat toxunulmazlığına malik olması nəzərdə tutulması ilə bağlıdır. Çünki nəse olarsa, İvanişvilinin artıq kifayət qədər böyük immuniteti var - bu, onun biznesidir, əlaqələridir və sa-

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "İctimai və dövlət maraqlarının müdafiəsi" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

"O, siyasətdən gedəndə düşündü ki, onun gördüyü işləri başqa adamlar, himayədarları həyata keçirə biləcəklər. İndi siyasi vəziyyət bir qədər fərqlidir və "Gürcü arzusu"nun reytingi artıq 2012-ci ildəki kimi deyil, çünki hakim partiya verdiyi vədlərin bir qismini yerinə yetirməyib. Ölkədə doğrudan da sosial-iqtisadi problemlər var, kifayət qədər narazı insanlar var və "Arzu"nun populyarlığı azalıb. Və partiyanın reytingini gücləndirmək üçün İvanişvili siyasətə qayıtmaq və bu seçkilərdə qalib gəlməyə çar-

"Ölkədə nəse təklif edə biləcək yeni qüvvənin meydana çıxıb-çıxmayacağına qərar verilir. "Gürcü arzusu"nun yeni parlamentdə yerlərin əksəriyyətini qazanacağına heç kim şübhə etmir. Bidzina İvanişvilinin partiya siyahısına deputat toxunulmazlığına görə yox (onsuz da heç kim ona toxunmazdı), qərblə həmkarlarımız yerli müxalifətlə birgə onu günah keçisinə, hər şeydə günahkar olan şəxsə çevirdiklərinə görə salıblar. Ona görə ki, o, artıq hər şeydə ittiham olunur - siyahıda birinci olmaq ağılabatan görünürdü. Çünki indiki iqtidar uduzsa da (bu, baş verməyəcək və heç kimin gözləmədiyi haldır), onsuz da heç kim ona toxunmayacaq, onu heç bir baxımdan həbs etmək olmaz, çünki onu ittiham edəcək bir şey yoxdur.

İvanişvili həm də öz siyasətinin nəticələrini ümumiləşdirmək qərarına gəldi, çünki Qərbdə Gürcüstanın nəzarət edən və yerli müxalifət onu "əsas şəx"ə çevirdilər və o, müxalifəti darmadağın etmək üçün belə nümayişkarənə addım atdı. Hər kəsin həqiqətən gözlədiyi şey budur. Bütün statistika bunu göstərir. Mandatlı və ya mandatlız on-suz da heç kim ona toxunmayacaq",- deyə mərkəz rəhbəri bildirdi.

Bu seçkilərin taleyüklü olduğunu söyləmək mübaliğədir,- ekspert bu fikirdədir.

"Çünki söhbət Bidzina İvanişvilili və ya hökumətdən getmir. Bu, çox səthi təhlildir ki, bizim qərblə həmkarlarımız, yeni müxalifət hakimiyyətdə gələrsə, bugünkü cəmiyyətdə mövcud olan hər şeyi ələ keçirəcək və dəyişəcək. Bu baş verməyəcək. "Gürcü arzusu" sosial proseslərə, səs çoxluğuna əsaslanır. Və bu insanlar dünyanı Qərb, Şərq və Rusiyadan daha mürəkkəb şəkildə qavrayırlar. "Arzu" bunu yaxşı başa düşür və çox fəal şəkildə istifadə edir",- deyə Sixarulidze yekunlaşdırıb.

Tərcümə - Elçin Bayramlı

- Bidzina İvanişvili - milyarder, partiyanın yaradıcısı;
- İrakli Kobaxidze - Gürcüstanın baş naziri;
- İrakli Qaribaşvili - "Gürcü Arzusu"nun sədri;
- Şalva Papuaşvili - parlamentin spikeri;
- Mamuka Mdinaradze - parlamentdəki "Arzu" fraksiyasının rəhbəri;
- Thea Tsulukiani - Mədəniyyət və İdman Naziri;
- Laşa Talaxadze - ağır atlet, üçqat Olimpiya çempionu;
- Vaxtanq Turnava hakim partiyasının yeni simasıdır;
- Maka Boçorişvili - parlament üzvü;
- Geno Petriaşvili - güleşçi, Olimpiya çempionu;
- Sozar Subari - "Xalqın Gücü"nin lideri;
- Mariam Kvirivişvili - parlament üzvü;
- Anri Oxanaşvili - parlament üzvü;
- Nikoloz Samxaradze - parlament üzvü;
- Eka Çiçinadze hakim partiyasının yeni simasıdır;

- Şota Berekaşvili - iş adamı;
 - Levan Maxaşvili hakim partiyasının yeni simasıdır;
 - Mixail Kavelaşvili - keçmiş futbolçu, "Xalqın Gücü"nin üzvü;
 - Georgi Qabunia hakim partiyasının yeni simasıdır;
 - Lika Shartava psixoloqdur, hakim partiyasının yeni simasıdır.
- Oktyabrın 26-da Gürcüstanda parlament seçkiləri ilk dəfə olaraq tam proporsional sistemlə, yeni partiya siyahıları üzrə keçiriləcək.
- Hamı başa düşür ki, bu, Gürcüstan üçün həlledici seçkilər olacaq, çünki Tbilisinin xarici siyasətinin taleyi həqiqətən həll olunur. Maraqlıdır, niyə İvanişvili deputat mandatı uğrunda mübarizədə şəxsən iştirak etmək qərarına gəlib? Bu o demək ola bilər ki, "Arzu" qalib gəlsə, o, yenidən Gürcüstanın baş naziri postunu tutmaq niyyətindədir?
- Bu barədə gürcü ekspertlər öz fikirlərini "Caliber" analitik mərkəzinə açıqlayıblar. Ekspertlərin şərhlərini oxucularımıza təqdim edirik.
- Politoloq, Qafqaz İslam Araşdırma Mərkəzinin direktoru, Rusiya Federasiyası Hökuməti yanında

dəcə olaraq, heç kim ona zərər vermə bilməz. Deputat statusunun onun üçün heç bir həlledici mənası yoxdur. Əgər hansısa qüvvələr onu təqib etmək istəyirsə, deməli, o, artıq beynəlxalq sanksiyalar altındadır, yeni yalnız bu halda onu həbs etmək imkanları ola bilər",- deyə tədqiqatçı xatırladı.

O hesab edir ki, bu addım daha çox ona görə atılıb ki, İvanişvili şəxsən Gürcüstan siyasətinə qayıtsın, çünki o, əslində müəyyən avtoritet, sima, trenddir.

lişmaq qərarına gəlib. Onların səs çoxluğunu alacaqlarına şübhəm yoxdur, amma bunu təmin etmək üçün şəxsən geri qayıtdı.

Və təbii ki, bu seçkilərdən sonra İvanişvilinin yenidən Gürcüstanın baş naziri olması mümkündür", - Aphaidze bildirdi.

Politoloq, SIKHA Foundation tədqiqat mərkəzinin təsisçisi Arçil Sixarulidze qeyd edib ki, onun fikrincə, Gürcüstanın xarici siyasət oriyentasiyasının taleyi bu seçkilərdə həll olunmur və bu, böyük şişirtmədir.

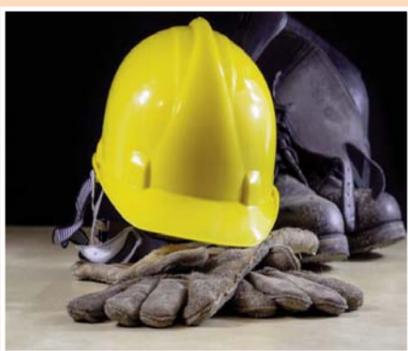
“Süni intellekt qaçınılmaz olacaq”

EKSPERT DETALLARI AÇIQLADI

“Süni intellekt olmadan gələcək təsəvvür etmək mümkün deyil. Süni intellekt, bütövlükdə yeni texnologiyalar daha da inkişaf edərək təhsilin bir hissəsini təşkil edəcək və təhsil prosesində ciddi rol oynayacaq. Süni intellektin düzgün idarə olunması təhsillə bağlı yaxşı perspektivlər vəd edə bilər. Bu istiqamətdə Azərbaycanda da müəyyən işlər görülür. Elm və Təhsil Nazirliyi “Microsoft” şirkəti ilə bu istiqamətdə əməkdaşlığa böyük önəm verir və artıq danışıqlar gedir. Əminəm ki, biz bütövlükdə yeni texnologiyalar olmadan gələcəyin heç bir sahəsini təsəvvür edə bilmərik. Bu səbəbdən də proseslərin içərisində və ona hazır olmaq lazımdır”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında Azərbaycan Gənc Alim, Doktorant və Magistrlər Cəmiyyətinin sədri fəlsəfə doktoru İlqar Orucov deyib.

O bildirib ki, yeni imkanlardan düzgün istifadə etmək təhsilin inkişafına da müsbət töhfə verə bilər: “Yeni texnologiyalar bu gün düzgün istifadə olunduqda əlavə bilik və bacarıqlar deməkdir. Buna görə də ilk növbədə təhsil ictimaiyyətini bu istiqamətdəki bacarıq və imkanlarını artırmalıyıq. Gənc nəslin yeni çağırışlara açıq olması və bu çağırışlara doğru formada yönləndirilmələrini təmin etməliyik. Süni intellektin hər bir fənn üzrə tətbiqi zəruri və qaçınılmaz olacaq. Hesab edirəm ki, yeni texnologiyalar dalğasına mütəlxək şəkildə hazır olmalıyıq. Burada ali təhsilin üzərinə də çox böyük vəzifələr düşür. Çünki süni intellekt sahəsində kadr hazırlığını təmin edə biləcək qurumlar, ali təhsil müəssisələri bu funksiyaları yerinə yetirməli olacaqlar. Bu səbəbdən də həm müəllim hazırlayan ali təhsil müəssisələrimizin proqramlarda süni intellektlə bağlı verdişləri formalaşdırmalıyıq, həm də süni intellekt təhsilin daha aşağı pillələrində ilkin biliklərlə yanaşı, peşəkar verdişlərin formalaşmasına da təkan verməliyik”.

Sumqayıtda 20 yaşlı fəhlə yüksəklikdən yıxılaraq ölüb

Sumqayıt şəhərində 20 yaşlı fəhlə iş zamanı yüksəklikdən yıxılaraq ölüb. “Report”un yerli bürosu məlumat verir ki, hadisə Hacı Zeynalabdin qəsəbəsində yerləşən tikintilərdən birində qeydə alınıb. 2004-cü il təvəllüdü Səfəralı Faiq oğlu Səfərov iş zamanı yıxılaraq ölüb. Faktla bağlı araşdırma aparılır.

Bu gündə 41 mindən çox tələbə təhsil krediti alıb

Bu günə qədər təhsil tələbə krediti (TTK) almaq üçün müraciət edənlərin statistikasını açıqlanıb. Təhsil Tələbə Krediti Fondundan SİA-ya bildirilib ki, indiyədək 54 min 65 tələbə kredit almaq üçün müraciət edib. Onlardan 917 nəfərin müraciəti natamam olub, 1228 nəfərin müraciəti emal mərhələsindədir. Habelə 10 min 267 nəfərin müraciətinə imtina cavabı verilib, 385 nəfərin müraciəti isə banka yönləndirilib.

Ümumilikdə 41 min 268 nəfərə TTK verilib. Onların arasından 14 min 231 nəfərin müraciəti sosial TTK, 27 min 37 nəfərin müraciəti isə standart TTK olaraq rəsmiləşdirilib.

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Qasid Mətbuat Yayım – 0124931406, 0124938343
7. F.Ş.Ruhid Hüseyinov – 0124349301, 0505357898
8. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN
6 aylıq 79.20 AZN
1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarımızı
dərc etməyə hazırıq!

Türkiyəli aktyor bu serialın hər bölümü üçün 3,5 milyon qazanacaq...

Türkiyəli aktyor Çağatay Ulusoy-la bağlı yeni xəbər var. Türkiyə mediası yazır ki, tanınmış aktyor “Eşref Rüya” serialında rol alacaq. O, layihənin hər bölümü üçün 3,5 milyon lirə (təxminən 175 min manat) qazanacaq.

Bu rəqəmin Türkiyədə bir aktyorun indiyə qədər aldığı ən çox qonorar olması da diqqət çəkir. Ekran işinin “Kanal D”də yayımlanması nəzərdə tutulur.

Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.
Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az
“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN KEYRİYYƏ
CƏMIYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur

Tiraj: 2700